

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav bohemistických studií

Čeština pro cizince

Bakalářská práce

Autor: Irović Katarina

Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku

Influence of Serbian on the language of Czech Minority in Serbia

2019

Vedoucí práce: PhDr. Adamovičová Anna, Ph.D.

Poděkování

Zpracování tohoto tématu a vznik této práce by nebyl možný bez spolupráce příslušníků české menšiny, mých známých a blízkých lidí, kteří se bez váhání do tohoto dobrodružství se mnou zapojili. Děkuji všem, kteří se na této práci podíleli, za čas, trpělivost a pevné nervy.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 27.12.2019

Irović Katarina

Abstrakt

Cílem práce je zachycení a popsání dnešní podoby českého jazyka na území srbského Banátu. Česká menšina na tomto území žije od druhé poloviny 19. století, kdy z důvodu vzniku nového území Rakousko-Uherské monarchie bylo zapotřebí ochránit novou hranici a osídlit zpustošené kraje monarchie. Data pro analýzu byla získána prostřednictvím dotazníku a nahrávek, které poskytli příslušníci české menšiny jižního Banátu v Srbsku. Práce usiluje o stanovení míry asimilace českého jazyka se srbským jazykem, se kterým jsou krajané v každodenním kontaktu.

Klíčová slova

česká menšina, Banát, Srbsko, český jazyk, srbský jazyk, asimilace

Abstract

The purpose of this work is to establish and describe today's usage of Czech language on the territory of Serbian Banat. The Czech Minority in this region lives since second half of the 19th century when this devastated territory became part of Austria-Hungary's monarchy. The lack of protection of the new established border between monarchy and Ottoman Empire as well and the lack of population were the reasons for Monarchy to send some people to this region. The data that used for analyzing Czech language were collected through query and recordings provided by members of Czech minority of South Banat region in Serbia. The work is trying to establish the level of assimilation of Czech language with Serbian language with which one the Czech minority has daily connection.

Key words

Czech Minority, Banat, Serbia, Czech language, Serbian language, assimilation

Obsah

Úvod	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. Česká menšina v Srbsku - historie a současnost osídlení, demografický vývoj, postavení	8
1.1 Mezi dvěma světy	8
1.1.1 Vznik a zánik Srbského státu ve středověku	8
1.1.2 Habsburská monarchie a Rakousko-uherské císařství na území Srbska	8
1.1.3 Vznik a zánik Banátské vojenské hranice	9
1.1.4 Od karpatského pohoří do panonské nížiny	10
1.2 Česká menšina dnes	12
1.2.1 Menšina jako pojem	12
1.2.2 Menšina ze stanoviska zákona	13
1.2.3 Statistický popis české menšiny	14
1.2.4 Život v české komunitě	18
1.2.4.1 Kulturní a společenský život krajanů	19
1.2.4.2 Podpora ze strany České republiky	20
1.2.4.3 Výuka českého jazyka	21
2. Dnešní jazyková situace - hlavní charakteristika banátské češtiny v Srbsku	22
2.1 Osvojování jazykových dovedností	22
2.2 Charakteristika českého jazyka na území jižního Banátu	23
2.3 Stručná charakteristika srbského jazyka	26
2.4 Jak rodilí mluvčí vnímají jazyk české menšiny?	29
II. PRAKTICKÁ ČÁST	31
3. Kvalitativní výzkum	32
4. Prezentace výsledků šetření	33
4.1 Fonetická a grafická stránka jazyka	34
4.2 Morfologická stránka jazyka	36
4.3 Slovní zásoba a slovtvorba	38
4.4 Větná konstrukce	42
5. Míra jazykové asimilace českých krajanů	43
6. Závěr	44
7. Seznam použité literatury	45
8. Seznam příloh	47

Úvod

Historie je významnou součástí lidské společnosti a toho, kým a čím je člověk dnes. Touha po objevování nových krajů, seznamování sebe sama s novými kulturami, získávání nových území a znalostí, vytvarovalo společnost do dnešní podoby. Území Vojvodiny je národnostně velmi různorodé a pestrost tohoto území je právě to, co ho činí výjimečným. Mezi národy, které na tomto území žijí, nalezneme také českou menšinu, která se do těchto krajů jižního Banátu dostala začátkem 19. století. O Banátu a o krajanech na tomto území se už dlouho mluví a píše, ale většina dokumentace a studií je zaměřená na rumunskou část Banátu, zatímco srbská část zůstává ve stínu svých sousedů. Studie a články, které v minulosti byly publikovány o krajanech na tomto území, se především zabývají historickými souvislostmi, které přiměly krajané, aby své rodiny založili mimo hranice českých zemí, než aby zkoumaly vývoj a jazykové prostředky dnešní češtiny na tomto území. Do jisté míry cestování do bývalé Jugoslávie za účelem lingvistických analyz bylo ovlivněno politickou situací na území Balkánu. Srbský Banát bývá v současnosti znovu objevován, ale český jazyk a česká komunita postupně ubývá.

První část této práce zobrazuje českou menšinu z historického hlediska. Tato část se věnuje historickým událostem, příchodu Čech na území srbského Banátu a životu v dnešní komunitě Čechů. Statistické údaje obsažené v této části zachycují změny ve české komunitě od konce druhé světové války do posledního sčítání lidí. Zároveň je zde věnována pozornost i tomu, jak se k menšinám v Srbsku staví stát.. Druhá část práce se věnuje jazykové analýze českého jazyka na území Banátu. Všichni krajané v Srbsku jsou si vědomí toho, že jejich čeština není „správná“ a že její použití je ovlivněno srbštinou, ale dosud tomuto tématu nebyla věnována žádná pozornost. Dlouhodobé soužití srbského národu s ostatními menšinami na jednom území způsobil určité jazykové změny, které se postupem času staly součástí menšinových jazyků na tomto území.

Cílem této práce není však získat seznam srbských slov, které čeští krajané používají, ale analyzovat jak je srbština do českého jazyka zakomponovaná a jak krajané pracují s češtinou a srbštinou zároveň. Pro popis živého jazyka bylo zapotřebí vytvořit databázi, která by byla základním materiálem pro tuto analýzu. Sběr materiálů probíhal pomocí dotazníku a nahrávek, které v úplnosti zachycovaly autentickou podobu živé řeči. Práce také sleduje užití českého jazyka z hlediska generací a jejich postojů k srbskému jazyku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Česká menšina v Srbsku – historie a současnost: osídlení, demografický vývoj, postavení

1.1 Mezi dvěma světy

1.1.1 Vznik a zánik Srbského státu ve středověku

První útvary Srbského státu vznikly ve 12. století za vlády Štěpána Nemanji. Postupně Srbský stát sílil až do 14. století, kdy dosáhl svého největšího rozkvětu a stal se nejsilnější balkánskou říší za vlády cara Štěpána Dušana.¹ Po jeho smrti v roce 1355 došlo k rozkladu říše na panství jednotlivých šlechtických rodů. Postavení jeho syna Štěpána Uroše V. v čele státu bylo formální. Tahům osmanských vojsk na Evropu se tehdejší srbsky panovníci nedokázali postavit a vítězství Osmanů v bitvě na Kosově poli v roce 1389 otevřelo Osmanům bránu do evropského území. V této bitvě padl srbský kníže Lazar a na zbylém srbském území byla přinucena vládnout jeho vdova Milica, jelikož jejich synové byli nezletilí. Situace po bitvě využil uherský král Zikmund Lucemburský a se svými vojsky vpadl do severní části srbského území. Tímto vpádem přinutil kněžnu Milicu přijmout turecké mírové podmínky.² V dalších stoletích turecká vojska úspěšně rozšířila svoji říši po území jihovýchodní Evropy.

1.1.2 Habsburská monarchie a Rakousko-uherské císařství na území Srbska

Vítězství Evžena Savojského, vojevůdce a velitele habsburských vojsk, nad sultánem Mustafou II. v bitvě u Senty 11. září v roce 1697 ukončilo expanzi Osmanské říše na západ. Velká turecká válka, která začala v roce 1683 bitvou u Vídně, byla konečně ukončena v roce 1699 přijetím Karlovického míru mezi Osmanskou říší na jedné straně a Svaté říše římské, Polska, Benátské republiky, Papežského státu a Ruska na druhé straně. Tímto mírem Rakousko získalo celé Uhersko včetně Transilvánie (s výjimkou Temešvárského Banátu) a větší díl Chorvatska. Osmanská říše se však pokusila o návrat ztraceného území, ale marně.

¹ Šesták, Miroslav: *Rozmach a úpadek jihoslovanských zemí a států ve vrcholném středověku*. In: *Dějiny jihoslovanských zemí*. NLN, Praha, 1998, str. 66

² Šesták, Miroslav: *Rozmach a úpadek jihoslovanských zemí a států ve vrcholném středověku*. In: *Dějiny jihoslovanských zemí*. NLN, Praha, 1998, str. 71-72

Znovu utrpěla porážku ze strany Evžena Savojského v bitvě u Petrovaradínu 5. srpna v roce 1716. Po této bitvě Evžen Savojský získal také Temešvárskou pevnost v Banátě, čímž ukončil 164 let dlouhou tureckou nadvládu v Banátě. Vítězství je potvrzeno Požarevackým mírem po kapitulaci Bělehradu v roce 1718. Rakousko tímto mírem získalo Banát, západní část Valašska, severní část Srbska s Bělehradem a části severní Bosny.³

Území Banátu bylo zpusťošené po odchodu Osmanů a po nich nezbylo nic, než bažinatá půda a malý počet obyvatel většinou srbského původu, kteří žili na vyvýšených suchých místech tohoto území ve svých příbytcích. Rakousko převzalo nově získané území do své správy a začalo s kolonizací. Důvodem kolonizace byla jednak ochrana nových hranic před Osmanskou říší a jednak se stěhováním německého obyvatelstva do těchto krajů mělo předejít nepokojům v Uhersku.⁴ Postupně se začalo také s vytvářením plánů pro vytvoření vhodnějších podmínek pro život na území Banátu, které bylo vystavené dlouholetému válčení. Tímto úkolem byl pověřen hrabě Claudius Florimund de Mercy, který byl jmenován guvernérem Temešvárského Banátu. Pro získání úrodné půdy musely bažiny být odvodněny, vykopávaly se nové kanály, budovaly se cesty, měnil se proud řeky a vytvořila se nová nábřeží. Dne 18. září 1739 roku Rakousko a Turecko uzavřely Bělehradský mír, jímž Rakousko bylo přinuceno většinu území, které získalo Požarevackým mírem, ustoupit Turecku. Rakousku tak zůstal Temešvárský Banát, zatímco Malé Valašsko, stejně jako Srbsko s Bělehradem a hraniční pás v severní Bosně ztratilo.⁵ Tímto Banát znovu získal své postavení mezi dvěma světy, dvěma císařstvími a dvěma náboženstvími.

1.1.3 Vznik a zánik Banátské vojenské hranice

Militarizace jižního Banátu, která byla nezbytná po vytyčení nové hranice na Tise i Maruši, byla uzákoněna v roce 1741, ale komise, která byla zodpovědná za organizaci a militarizaci hranic, začala pracovat teprve v roce 1747. O vytyčení banátské hranice složením

³ Šausberger, Franc: *Istorijski događaji oko Austrijske vojne krajine u godinama 1763/64*. In: *Vojna granica u Banatu i banatski militari u 18. i 19. veku*, tematski zbornik, Centar za političko obrazovanje, Novi Sad, 2014, str. 11

⁴ Šausberger, Franc: *Istorijski događaji oko Austrijske vojne krajine u godinama 1763/64*. In: *Vojna granica u Banatu i banatski militari u 18. i 19. veku - tematski zbornik*, Centar za političko obrazovanje, Novi Sad, 2014, str. 12

⁵ viz pozn. 4

jednoho srbského a jednoho německého pluku bylo rozhodnuto v roce 1764.⁶ Organizace banátské hranice byla dokončena 1. srpna v roce 1774 a působila až do 1. listopadu 1872. Zrušení Banátské hranice v roce 1872 bylo zahájeno odvoláním vojska z celé habsburské Vojenské krajiny, jelikož ústupem Osmanské říše a vzestupem Srbského knížetství už nebyla zapotřebí. Podle Rakousko-Uherské dohody z roku 1867 se hraniční prostor dostal pod správu uherské vlády, která začala svůj proces maďarizace bývalých pohraničních krajů. Území Banátské vojenské hranice připadlo Torontálské, Temišské a Kašovské župě.⁷

1.1.4 Od karpatského pohoří do panonské nížiny

„O existenci českých vesnic v kopcích nad Dunajem se dozvídáme až ve dvacátých letech 19. věku. Systematický příliv českých kolonistů souvisí s pronájmem zdejších lesů dřevařskému podnikateli Györgyovi Magyarlimu původem z Oravicabányi (Oravița). Magyarli hledal, pochopitelně ve spolupráci s rakouskými úřady, nové zaměstnance (usedlíky) v Čechách, především na Plzeňsku, Klatovsku, Berounsku a Čáslavsku. Slíbil jim slušné výděvky, deputátní požitky, levné dříví na stavby obydlí a dvě jitra vlastního pozemku. První čeští obyvatelé se do Banátu dostali z Vídně po Dunaji v letech 1823-1825. Tak vznikly osady Svatá Alžběta (Elisabethafeld) a Svatá Helena (Sankt-Helena).“⁸

Tyto osady existují i dnes, ale patří Rumunsku, stejně jako osady Gerník, Bígr či Eibental. Geograficky jsou tyto osady umístěné na hornatých svazích karpatského pohoří, které neskýtají snadné živobytí. Mnozí osadníci nevěděli, kam přesně a do jakých podmínek se vydávají. Kromě dřevařů připravených na těžkou práci v lesích, většina kolonistů nebyla připravena na drsné podmínky života v horách. Mezi kolonisty byli totiž i vojenští vysloužilci, rolníci a řemeslníci, kterým mýcení lesů bylo úplně cizí.

Kolonisté však nepřicházeli k hotovému a přidělené pozemky si doslova museli vydobýt těžkou prací a klučení bukového pralesa, jímž byla porostlá většina území v hornaté

⁶ Bokšan, Nikolaje: *Osnivanje Banatske vojne granice i društveni status graničara*. In: *Vojna granica u Banatu i banatski militari u 18. i 19. veku - tematski zbornik*, Centar za političko obrazovanje, Novi Sad, 2014, str. 18

⁷ Spasović B., Ivana: *Banatska vojna granica i njeno ukidanje*. In: *Vojna granica u Banatu i banatski militari u 18. i 19. veku - tematski zbornik*, Centar za političko obrazovanje, Novi Sad, 2014, str. 157

⁸ Koblasa, Pavel: *České stopy v Banátu*. [online]. Rodopisná revue on-line, roč. 16, č. 3, 2014, str. 18

Dostupné z: <http://rodopisna-revue-online.tode.cz/2014-3/18-21.pdf>

krajině Banátské klisury a podhůří Almaše či Semenicu.⁹ Kromě toho, náradí, které dostali k dispozici, pro tuto práci byly nedostatečné.

Životní podmínky též na mnoha místech nebyly příznivé. Kvůli špatně zařízeným obydlím a špatným podmínkám v zemnicích, někteří kolonisté předčasně umírali. Pro zásoby jídla a jiné životní nezbytnosti museli podnikat několikahodinové cesty do vzdálených měst. Do nejbližšího města Moldavy bylo zapotřebí ujít pětihodinovou cestu jedním směrem. Dostat se zpátky do osad s nákladem bylo ještě obtížnější, jelikož osady ležely v hornatých kopcích, ke kterým nevedla žádná silnice. Takovýto nemilosrdný život si kolonisté rozhodně nepředstavovali, když se vydali za hranice své vlasti, a začali svá obydlí opouštět. „Snili o zemi mléka a strdí, ale dostali kousek modrého nebe uprostřed stoletých lesů, kterými nevedly ani cesty ani pěšinky. Některé bukové a dubové stromy byly tak velké, že je čtyři dospělé osoby jen stěží mohly obejmout.“¹⁰

Dvorská válečná rada vydala v roce 1832 reskript, kterým povolila kolonistům přesídlení v rámci pluku, pokud si místo sami najdou. Někteří kolonisté však už před vydáním tohoto reskriptu tajně opouštěli obce, které jim byly přiděleny. Někteří se rozhodli jít k banátským nížinám, zatímco se někteří rozhodli zůstat. Své nové útočiště našli kolem městečka Bela Crkva, které tehdy bylo součástí vojenské hranice a sídlem pluku. Po dlouhých letech se konečně dostali do země, po které toužili. Každá rodina dostala příbytek, kousek úrodné půdy a práci, která byla výnosná. „Našli Kanaán, slíbenou biblickou zem. Našli zem oplývající mlékem a strdím.“¹¹

Nejvíce rodin zamířilo do tehdy srbské vesnice Kruščica, která poskytovala možnost rolnické práce, ale i možnost výdělku při dopravě uhlí koňskými povozy. Jiní dostali povolení přestěhovat se do pusté oblasti Ablian, kde si museli v roce 1837 založit svoji vlastní vesnici, která od roku 1946 nese název Češko Selo. Mimo rámec vojenské hranice Češi také osídlují Veliko Središte. V roce 1920 do srbského Banátu přichází ještě 20 českých rodin z rumunské obce Gerník do srbské obce Gáj. Z Čech do hlavního města Bělehradu první vlna Čechů přišla

⁹ Koblasa, Pavel: *České stopy v Banátu*. [online]. Rodopisná revue on-line, roč. 16, č. 3, 2014, str. 18
Dostupné z: <http://rodopisna-revue-online.tode.cz/2014-3/18-21.pdf>

¹⁰ Pamětní kniha Abliánu, str. 7

¹¹ Pamětní kniha Kruščice, str. 9

kolem roku 1850, jednalo se především o vzdělané odborníky, učitelé, lékaře, kteří stejně jako jiní čeští přistěhovalci hledali lepší životní podmínky.

Čeští přistěhovalci na srbské obyvatelstvo působili pozitivně a naučili je racionálně obdělávat půdu. Češi v Kruščici a v Českém Sele se nábožensky nedělili, zatímco ve Velikém Središti se Češi rozdělovali na katolíky a evangelíky. Po přistěhování do srbské vesnice Kruščica teprve v roce 1911 postavili svůj vlastní katolický kostel.

1.2 Česká menšina dnes

1.2.1 Menšina jako pojem

Pod pojmem menšina rozumíme skupinu lidí, která se svými určitými rysy vymezuje z většinové společnosti. Tyto rysy mohou být národnostní, kulturní, náboženské vyznání či ideologické postoje, rasová příslušnost, anebo to může být jiný způsob života, který se vymyká většinovým návykům dané společnosti. Do pojmu menšina nemusíme zahrnovat pouze etnické či národnostní menšiny, ale tímto pojmem můžeme nazývat i jiné skupiny, které se od společnosti liší. Mohou to být na příklad skupiny tělesně či duševně handicapovaných lidí nebo homosexuálů. Mnohem častěji se však pojem menšina se používá pro označení národů či kultury, která žije mezi jinou většinovou kulturou. Etnické menšiny je možno rozdělit do čtyř hlavních typů¹²:

1. **„Malá etnika“** - nedisponující svým vlastním národním státem (např. Lužičtí Srbové, Velšané, Baskové, Rétorománi...)
2. **Části „státních národů“** - žijící mimo mateřskou zemi v jiných státních útvarech (např. Němci v Dánsku, Maďaři v Rumunsku...)
3. **Etnická společenství**, u kterých chybí některé znaky „klasicky“ vyvinutých národů, kupř. území či standardizovaný jazyk (např. Romové, Židé mimo Izrael)
4. **Specifické případy, stojící mezi etnickou a etnografickou skupinou** (např. Kašubové v Polsku) - někdy i zvláštní náboženské nebo sociální skupiny (Pomaci v Bulharsku, Tinkers/ „Travellers“/ v Irsku a ve Velké Británii aj.)

¹² Šatava, Leoš: *Malé etnické a jazykové skupiny současné aktivity na poli přetrvání a revitalizace identity a jazyka (teorie a praxe)*. In: *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*, Sociologické nakladatelství, Praha 2009, str. 31

1.2.2 Menšina z hlediska zákona

Práva etnických menšin v Srbsku jsou dle Ústavy republiky pod ochranou státu za účelem dodržení úplné rovnoprávnosti a vlastní identity.¹³ Ústava zakazuje jakoukoliv diskriminaci, do čehož zahrnuje také diskriminaci etnické příslušnosti, právo na náboženské vyznání, použití jazyka či příslušnost k určité rase.¹⁴ Zákon, který upravuje status národních menšin na území Srbska je Zákon o ochraně práv i svobody národních menšin z roku 2002.¹⁵ Dle Zákona o úředním použití jazyka a písma příslušníci národních menšin mají právo používat jazyk a písmo své menšiny, pokud z celkového obyvatelstva v jedné obci jejich počet přesahuje 15% celkového obyvatelstva.¹⁶ Česká menšina v jižním Banátě v Srbsku má možnost používat češtinu jako rovnoprávný jazyk během soudních procesů, v komunikaci s veřejnými orgány, ale také i při pojmenování jednotek místní samosprávy či obydlých měst, ulic a náměstí. Český jazyk se, vedle srbského jazyka, může oficiálně používat jenom v obci Bela Crkva¹⁷, ale zatím nebyl zahrnut do oficiálních jazyků na území Autonomní oblasti Vojvodiny z hlediska jejího Statutu.¹⁸ Vedle české menšiny v obci Bela Crkva toto právo přísluší také maďarské a rumunské národnostní menšině. Na území Vojvodiny z celkového počtu 45 obcí pouze v 7 z nich je srbský jazyk jediným jazykem úřední komunikace (Indija, Irig, Opovo, Pančevo, Pećinci, Ruma i Sremski Karlovci).¹⁹ Celkově na

¹³ Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 98/2006, Načela ustava, član 14. Zaštita nacionalnih manjina. [online]. Dostupné z: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/70-100028/ustav-republike-srbije#d2>

¹⁴ Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 98/2006, Ljudska i manjinska prava i slobode, §1 Osnovna načela, član 21. Zabrana diskriminacije. [online]. Dostupné z: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/70-100028/ustav-republike-srbije#d2>

¹⁵ Gojković, Nevena: *Sistem zaštite manjina u Republici Srbiji, Osnovni zakoni kojima se štite prava nacionalnih manjina, Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalni manjina*, str. 6.[online]. Dostupné z: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=0018bdc0-5253-c8e1-650c-edae04c1ecf8&groupId=252038

¹⁶ Gojković, Nevena: *Sistem zaštite manjina u Republici Srbiji, Osnovni zakoni kojima se štite prava nacionalnih manjina, Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalni manjina*, str. 8.[online]. Dostupné z: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=0018bdc0-5253-c8e1-650c-edae04c1ecf8&groupId=252038

¹⁷ Gojković, Nevena: *Sistem zaštite manjina u Republici Srbiji, Osnovni zakoni kojima se štite prava nacionalnih manjina, Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma*, str. 9. [online]. Dostupné z: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=0018bdc0-5253-c8e1-650c-edae04c1ecf8&groupId=252038

¹⁸ Statut Autonomne pokrajine Vojvodine, Službeni list AP Vojvodine, br.20/2014, II deo Ostvarivanje ljudskih i manjinski prava, član 24. Službeni jezici. [online]. Dostupné z: <https://www.skupstinavojvodine.gov.rs/Strana.aspx?s=statut&j=SRL>

¹⁹ Gojković, Nevena: *Sistem zaštite manjina u Republici Srbiji, Osnovni zakoni kojima se štite prava nacionalnih manjina, Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalni manjina*, str. 8.[online]. Dostupné z: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=0018bdc0-5253-c8e1-650c-edae04c1ecf8&groupId=252038

území Vojvodiny je 7 úředních jazyků - srbský, chorvatský, rumunský, rusínský, maďarský, slovenský a český jazyk, zatímco v centrálním Srbsku jsou 4 úřední jazyky - srbský, bosenský, albánský a bulharský jazyk.²⁰ Z hlediska vzdělání a výchovy Zákonem o základech systému vzdělání a výchovy z roku 2004, národnostní menšiny mají právo edukace ve svém jazyce, ale i možnost dvojjazyčné výuky. Ve Vojvodině je kromě srbštiny vyučujícím jazykem na základních školách dalších 5 jazyků - maďarština, slovenština, rumunština, rusínština a chorvatština.²¹

1.2.3 Statistický popis české menšiny

Podle uherského sčítání lidu z roku 1910 v Bele Crkvi bylo 400 Čechů, v obci Veliko Središte 300, v Kruščici 200 a Ablianu 131.²² V roce 1921 proběhlo první sčítání lidu po rozdělení Banátu mezi Rumunským ... a v tomto roce se k české menšině přihlásilo téměř 2 000 osob v srbském Banátu. Z tohoto počtu žilo v Bele Crkvi 345 Čechů, v Ablianu 204, v Kruščici 430, v Izbišti 59, v Jasenovu 35, v Crvene Crkvi 14, ve Velikém Središti 447, v Dobričevu 50, v Gaji 85 a ve Vlajkovci 34 Čechů.²³

Podle výsledků sčítání lidu z roku 2011 největší část obyvatelstva Srbska činí Srbové s počtem 83,32%.²⁴ Kromě této většinové populace v Srbsku žije kolem 30 etnických celků, jejichž celkový počet v procentech činí 12,88 z celkového obyvatelstva, přičemž většina etnických celků žije na území Autonomní oblasti Vojvodiny. K největším národnostním menšinám patří Maďaři (3,53%), Romové (2,05%) a Bosňané (2,02%).²⁵ K jiným menšinám se hlásí méně než 1% příslušníků. K české menšině se během tohoto posledního sčítání lidu

²⁰ viz pozn. 19

²¹Gojković, Nevena: *Sistem zaštite manjina u Republici Srbiji, Osnovni zakoni kojima se štite prava nacionalnih manjina, Zákon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja*, str. 9.[online]. Dostupné z: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=0018bdc0-5253-c8e1-650c-edae04c1ecf8&groupId=252038

²² Vaculík, Jaroslav: *České menšiny v Evropě a ve světě*, Libri, Praha 2009, str. 210

²³Subotin, Sandra - Bujošević, Biljana: *Povědomí vojvodinských Čechů o svém původu*. In: *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca VI*, sv. 1, Ústav slavistiky FF MU - Historický ústav AV ČR - Matice moravská, Brno 2006, str. 470

²⁴ Đurić, Vladimir i kol.: *Nacionalna pripadnost - Etničke zajednice u Republici Srbiji prema rezultatima Popisa 2011*. In: *Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije - Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2014, str. 101

²⁵ Đurić, Vladimir i kol.: *Nacionalna pripadnost - Etničke zajednice u Republici Srbiji prema rezultatima Popisa 2011*. In: *Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije - Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2014, str. 101

přihlásilo celkem 1824 osob, což v procentech tvoří 0,03% celkové populace státu. Dle tabulky, kterou zpracoval Statistický úřad Republiky Srbsko (Republički zavod za statistiku), se příslušníci české menšiny vyskytují v následujících oblastech Srbska:²⁶

	Region Bělehradu		Region Vojvodiny		Region Šumadije a Západního Srbska		Region Jižního a Východního Srbska		Region Kosovo a Metohija
	celkem	%	celkem	%	celkem	%	celkem	%	-
Češi	307	0,02	1399	0,07	57	0,00	61	0,00	-

Tabulka č. 1: Teritoriální rozmístění příslušníků české menšiny v Srbsku dle údajů Statistického úřadu Republiky Srbsko

První sčítání lidu po druhé světové válce proběhlo v roce 1948 a druhé v roce 1953. Od roku 1961 se pravidelně provádí sčítání lidu každých deset let. Mezi prvním a posledním sčítáním je možno na následující tabulky, kterou zpracoval Statistický úřad Republiky Srbska, zaznamenat výrazný pokles počtu příslušníků české menšiny.²⁷

rok	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011
Češi	počet příslušníků							
	6760	5948	5133	4149	3225	2675	2211	1824
	procentuální počet příslušníků z celkové populace na území Srbska během jednotlivých sčítání lidu							
	0,10 %	0,09 %	0,07 %	0,05 %	0,03 %	0,03 %	0,03 %	0,03 %

Tabulka č. 2: Pokles počtu příslušníků české komunity dle údajů Statistického úřadu Republiky Srbsko

Srovnáme-li výsledky prvního a posledního sčítání, zjistíme, že populace české menšiny poklesla o 0,07 %, neboli že za uplynulých 63 let poklesl absolutní počet příslušníků dané komunity o 4936 osob. Nejvýraznější pokles byl zaznamenán mezi rokem 1961 a 1971,

²⁶ Đurić, Vladimir i kol.: *Nacionalna pripadnost - Regionalni raspored etničkih zajednica*, tabela 3. In: *Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije - Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2014, str. 106

²⁷ Đurić, Vladimir i kol.: *Nacionalna pripadnost - Promene u nacionalnom sastavu stanovništva u periodu 1948-2011*, tabela 1. i tabela 1.1. In: *Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije - Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2014, str. 98-99

zatímco během posledních 30 let procentuálně je česká menšina stabilní, ale její počet příslušníků stále klesá.

Podle tohoto sčítání lidu 810 příslušníků české menšiny považovalo češtinu za svůj mateřský jazyk. Oproti předchozímu sčítání lidu z roku 2002 je možno zaznamenat pokles tohoto čísla, jelikož se v tomto roce k češtině jako mateřskému jazyku přihlásilo 1287 příslušníků české menšiny.²⁸ Následující tabulka (Tabulka č. 3) dle údajů Statistického úřadu z roku 2011 znázorňuje teritoriální rozmístění příslušníků české menšiny, kteří za svůj mateřský jazyk považují češtinu²⁹:

	Republika Srbsko	Region Bělehradu	Region Vojvodiny	Region Šumadije a Západního Srbska	Region Jižního a Východního Srbska	Region Kosovo a Metohija
Český jazyk	810	169	567	33	41	-

Tabulka č. 3: Teritoriální rozmístění příslušníků české menšiny, kteří považují češtinu za svůj mateřský jazyk dle údajů Statistického úřadu Republiky Srbsko

Na mapě níže (Mapa č. 1) je vyznačená obec Bela Crkva, ve které počet příslušníků české menšiny přesahuje 1% celkového počtu občanů obce nebo města. Na území této obce žije více než 1/3 příslušníků české menšiny z celého státu. Celkem 644 občanů se v této obci hlásí k české menšině, což v procentech činí 3,7 z celkového počtu občanů. V hlavním městě Bělehradě bylo zaznamenáno během sčítání lidu 307 příslušníků, zatímco více než sto příslušníků bylo zaznamenáno v obci Kovin, Vršac a Novi Sad.³⁰

²⁸ Đurić, Vladimir i kol.: *Maternji jezik*, tabela 2. In: *Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije - Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2014, str. 152

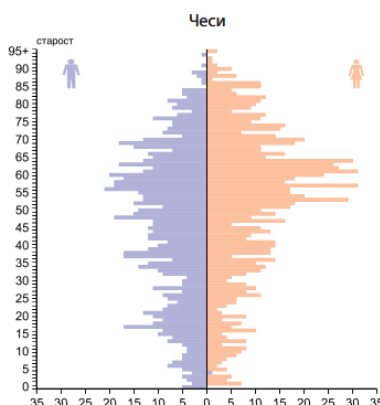
²⁹ viz pozn. 28

³⁰ Đurić, Vladimir i kol.: *Demografske, obrazovne i socioekonomske karakteristike etničkih zajednica u Republici Srbiji - Raspored etničkih zajednica po opštinama i gradovima*. In: *Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije - Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2014, str. 119

Мапа ч. 1: Пошет Чеху з хледиска целковеху пошту обчану в обци/меште дле удажу Статистичеху уруду Републику Србско³¹

Прумехрну веху прислушнику чешке мешниу је дле удажу зисканых в роце 2011 49,6 лет³² а hodnotа индексу стари тету мешниу је 3,11.³³ Индекс стари се впочитаву на зикладеху пошту обывател веховеху старших припаду на 100 дехи. Хранци межи младу а стару популаци твухи индекс стари в hodnotеху 0,4. Популаци жеиж индекс стари прехажу hodnotу 0,4 се з демографичеху хледиска повахује за старнучу популци. Тенто индекс је у прислушнику чешке мешниу помехрнеху вухуку, јиними слову популаци чешке мешниу је прехедвшим твухена старши генераци. Структуру похлаву а веху прислушнику чешке мешниу лзе знзурнит помучу графу Статистичеху уруду Србске републику (Граф ч. 1):

Граф ч. 1: Чешка народностни мешнина з хледиска похлаву а стари дле удажу Статистичеху уруду Републику Србско³⁴

³¹ Ђурић, Владимир и кол.: *Демографске, обрзавне и социоеконотске карактеристике етничких заједница у Републици Србји - Распоред етничких заједница по општинама и градовима*, карта 19. In: *Етноконфесионални и јежички мозаик Србје - Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србји*, Републички завод за статистику, Београд 2014, стр. 119

³² Ђурић, Владимир и кол.: *Демографске, обрзавне и социоеконотске карактеристике етничких заједница у Републици Србји - Старосно-полна структура*, графикан 7. In: *Етноконфесионални и јежички мозаик Србје - Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србји*, Републички завод за статистику, Београд 2014, стр. 120

³³ Ђурић, Владимир и кол.: *Демографске, обрзавне и социоеконотске карактеристике етничких заједница у Републици Србји - Старосно-полна структура*, табела 4. In: *Етноконфесионални и јежички мозаик Србје - Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србји*, Републички завод за статистику, Београд 2014, стр. 122

³⁴ Ђурић, Владимир и кол.: *Демографске, обрзавне и социоеконотске карактеристике етничких заједница у Републици Србји - Старосно-полна структура*, графикан 9. In: *Етноконфесионални и јежички мозаик Србје - Попис*

Z tohoto grafu lze vyčíst, že nejpočetnější skupina krajanů je skupina, jejíž věk se pohybuje od 55 do 70 let s maximálním počtem 21 příslušníků mužského pohlaví a maximálním počtem 31 příslušnic ženského pohlaví. Počet příslušníků mladší generace je výrazně menší než u příslušníků starší generace, což svědčí o tom, že česká menšina v Srbsku postupně mizí. Z celkového počtu příslušníků české menšiny se největší část hlásí ke křesťanství (85,09 %) z čehož 69,52 % je katolického vyznání, 10,03 % pravoslavného a 4,44 % jsou protestanti.³⁵

1.2.4 Život v české komunitě

Největší počet českých krajanů žije v obci Bela Crkva, která má 17 367 obyvatel.³⁶ Součástí této obce činí městečko Bela Crkva, ve kterém žije většina obyvatelstva, a menší osídlené osady jako jsou vesnice Kruščica, Kusić, Vračev Gaj, Grebenac, Dobričevo, Dupljaja, Jasenovo, Kajtasovo, Kaluđerovo, Crvena Crkva, Češko Selo, Banatska Palanka a Banatska Subotica. Příslušníky české menšiny najdeme především ve vesnicích Kruščica a Češko Selo, ale také i v městečku Bela Crkva. Kromě této obce, část české menšiny z jižního Banátu žije v obci Vršac, kde krajané žijí ve městě Vršac a vesnici Veliko Središće, ale i v obci Kovin, kde nejmenší populace krajanů z výše uvedených obcí žije ve vesnici Gaj. Potomky Čechů, kteří emigrovali do těchto částí monarchie, najdeme i v hlavním městě Bělehrad, kde se snaží o udržení české tradice a kultury, přestože jsou úplně asimilovaní se zdejší srbskou komunitou. Soužití několika etnických menšin na jednom území po staletí zapříčinilo to, že neexistuje mezilidská diskriminace a všichni tolerují náboženství, kulturu a tradice jiných menšin. Důkazem toho je existence čtyř kostelů (dvou římsko-katolických a dvou pravoslavných kostelů) v městečku Bela Crkva. Kostely byly postaveny relativně blízko sebe a dnes se rozlišují podle národnostních celků, které se podílely na jejich stavbě a k jejímž účelům slouží i dnes. V tomto městečku tedy nalezneme ruský kostel, rumunský kostel, pravoslavný neboli srbský kostel a katolický neboli německý a český kostel, podle kterého městečko Bela Crkva (český *Bílý Kostel*) bylo pojmenováno.

stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji, Republički zavod za statistiku, Beograd 2014, str. 127

³⁵ Đurić, Vladimir i kol.: *Veroispovest - Veroispovest i nacionalna pripadnost*, tabela 6. In: *Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije - Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2014, str. 194

³⁶ *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji: Stanovništvo - Nacionalna pripadnost: Podaci po opštinama i gradovima*, Knjiga 1, Republički zavod za statistiku, Beograd 2012, str.32

1.2.4.1 Kulturní a společenský život krajanů

Vojvodina je úrodná autonomní oblast státu, kde je hlavní výdělečnou činností zemědělství, nevyjímáje příslušníky české menšiny. Pro české rodiny v této oblasti je typické včelařství, kterým se pyšní.

Zachování tradic a obyčejů je pro českou komunitu velice důležitým úkolem. Krajané se především snaží o zachování zvyků, které jsou spjaté s náboženskými svátky. Ve vesnici Kruščica stále probíhá řehtání kluků o Velikonocích, návštěva Tří Králů a svatého Mikuláše se svými věrnými pomocníky čertem a andělem, Masopust nebo zachování tradiční večeře o Vánocích. V posledních letech se také obnovuje tradice jako je vynášení Moreny, ale vznikají i festivaly mající za úkol seznámit své spoluobčany s českou kulturou, ale i jinými kulturami, které na území Banátu ještě existují. Festival *Krása různorodosti* byl založen ve vesnici Kruščica a koná se každoročně od roku 2013. Z původně jednodenního festivalu je dnes třídní festival, kterého se také účastní i pěvecké soubory a folklorní soubory z České republiky (např. pěvecký sbor Perchta z Českého Krumlova, folklorní soubor Vysočan z Hlinska, folklorní soubor Senioři ze Šumperku, folklorní soubor Jaro z Ústí nad Orlicí, hudební skupina Cimbálová muzika Valašsko z Valašského Meziříčí).

Zastřešující organizaci a představitelem všech příslušníků české menšiny v Srbsku je Česká národní rada se sídlem v obci Bela Crkva, která byla založena v roce 2010 při Ministerstvu pro menšinová a lidská práva Srbska. Na území této obce dále působí Matica češka, založena v roce 1997, která sdružuje České besedy Bela Crkva, Kruščica, Češko Selo a Gáj. Jinými spolky české menšiny v obci Bela Crkva jsou spolky Česi Južnog Banata, Škola plus Dositej Obradović, České mediální centrum - studio Slunce, Kulturně-umělecké sdružení BELLA MUSICA a Skautský oddíl (občanské sdružení) Žarko Zrenjanin - UČA. V jiných obcích v Banátu jsou představitele české menšiny Česká beseda Gáj a Umělecké kulturní osvětové sdružení Česká beseda Vršac. Mezi spolky české menšiny v Srbsku jsou také zapsané spolky Česi Srbska, Česi Šumadije, Česi jihovýchodního Srbska, ale i Česká beseda Novi Sad a Česká beseda Srem. Pokračujícím spolkem Kulturně-osvětového sdružení Čechů a Slováků v Bělehradě, které bylo založeno v roce 1885, je od roku 2010 Česká beseda

Bělehrad.³⁷ Všechny tyto spolky se aktivně podílí na zachování české menšiny a její kultury na území Srbska.

V rámci České besedy Kruščica a České besedy Bela Crkva vznikly folklorní a pěvecká sdružení, která představují českou menšinu jižního Banátu v rámci Republiky Srbska. Tyto folklorní soubory však vystupují i na různých krajanských festivalech mimo hranice Srbska, konkrétně v Rumunsku a v České republice. Přestože tato sdružení vznikla v rámci českých besed a přestože mají za cíl představit a udržovat českou kulturu a tradici, nehlásí se všichni členové sdružení k české menšině. Někteří z nich se však hlásí k národnostně většinové srbské populaci, ale toto nepředstavuje žádnou překážku. V rámci besed se několikrát do roka pořádají divadelní vystoupení a zábavy především věnované české komunitě. Takové zábavy jsou také příležitosti pro návštěvy krajanů z Rumunska. ... Zpravidla se vždy v zimě pořádá pingbal, který kromě příslušníků české menšiny také navštěvují i jejich srbské spoluobčané či příslušníci jiných menšinových národů. Jiné takové zábavy se organizují o masopustu a Velikonocích, kdy česká komunita pořádá už tradiční soutěž ve zdobení kraslic během festivalu *Jajefest*. Krajané v obci Bela Crkva mají možnost několikrát do týdne poslouchat český pořad v rozhlase Bela Crkva s názvem *Krajanka*. Posluchači si můžou poslechnout dechovky, lidové písně, české vtipy nebo různá přání posluchačům.

1.2.4.2 Podpora ze strany České republiky

Česká republika se snaží podporovat život krajanů v Srbsku jak finančně, tak i jinými způsoby. Během posledních několika let ve vesnici Kruščica, kde žije většina české komunity kromě městečka Bela Crkva, za podpory České republiky byl vybudován kanalizační systém, byla zřízena komunální služba, ale byla provedená i celková rekonstrukce původně otevřeného hřiště v dvoře vesnické základní školy. Na tomto hřišti se každé léto tradičně pořádají fotbalová utkání mezi vesnicemi v obci, ale i mezinárodní přátelské fotbalové zápasy mezi krajanými a návštěvami z Čech. Vláda České republiky nabízí krajanům program středoškolského vzdělání na území České republiky za podpory Ministerstva mládeže a tělovýchovy, ale i možnost jazykových kurzů v České republice od rozpětí jednoho měsíce

³⁷ *Srbsko*. [online]. MZVČR: © 2019.

Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_svete/adresare/adresare-srbsko_adresar_krajanskych_spolku.html

nebo semestrální či dvousemestrální pobyt s cílem výuky jazyka.³⁸ V současné době nedostatek pracovních příležitostí způsobil potřebu mládeže v Srbsku hledat zaměstnání mimo hranic Srbska. Za prací do České republiky nejčastěji přicházejí krajané z obce Bela Crkva, ale i jejich spoluobčané.

1.2.4.3 Výuka českého jazyka krajanů

Poslední česká škola v Srbsku byla zrušena kolem roku 1970. Výuka českého jazyka znovu začala probíhat od roku 2000 a pořádá se pravidelně dvakrát týdně v rámci mimoškolní jazykové výuky, i když existují snahy o zavedení českého jazyka jako povinného jazyka na základních školách v obci Bela Crkva. Od roku 2000 Dům zahraniční spolupráce do krajů jižního Banátu vyslal celkem dvanáct učitelů, kteří zde vyučovali český jazyk. První učitel, který byl vyslán vyučovat krajany český jazyk, byl Roman Grossman, a po jeho odchodu téměř každoročně byli za krajany vysíláni noví učitelé - Daniela Zezulková, Jiří Kaňák, Barbora Jiroušková, Ludmila Šťastková, Petr Skořepa, Jaroslav Svoboda, Martin Horn, Markéta Světlíková a Jan Jícha. Nejdéle působící učitelkou českého jazyka pro krajany v Srbsku byla Ilona Kirchnerová, která zde děti vyučovala český jazyk od začátku školního roku 2013/2014 až do konce školního roku 2016/2017. Současným učitelem českého jazyka je Stanislav Havel, který se se svojí rodinou přestěhoval do vesnice Kruščica.³⁹

Výuky českého jazyka se kromě dětí krajanů také účastní i děti srbských spoluobčanů, které mají zájem o český jazyk. Výukové hodiny jsou přizpůsobené každé skupině zvlášť, neboť jsou děti rozděleny do dvou skupin podle věku. Tyto skupiny se ve výuce českého jazyka střídají. Do skupiny malých dětí se zařazují žáci od první do čtvrté třídy základní školy, zatímco do skupiny velikých dětí patří žáci páté až osmé třídy základní školy. Výuka probíhá především hravou formou, která klade důraz na rozšíření slovní zásoby a osvojení si českého pravopisu, ale zároveň se učitel snaží uplatnit co nejvíce užitečných mluvnických lekcí. Zároveň učitelé s dětmi připravují divadelní nebo hudební představení, která probíhají o Vánocích a na závěr školního roku. Příležitost zlepšit si svoji češtinu nebo naučit se český jazyk mají také dospělí, ale tyto hodiny češtiny jsou především vedlejší činností, které se málokdo z krajanů zúčastní.

³⁸ *Studium v ČR*. [online]. DZS: © 2019. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/cz/studium-v-cr/>

³⁹ Přehled učitelů DZS od roku 1997 do roku 2019.[online]. DZS: © 2019. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/file/6993/P%C5%99ehled%20u%C4%8Ditel%C5%AF%2097-2019.pdf>

2. Dnešní jazyková situace – hlavní charakteristiky banátské češtiny v Srbsku

2.1 Osvojování jazykových dovedností

Jestliže jedinec žije na jiném území, na kterém se nemluví jeho mateřskou řečí a jeho jazyk je menšinovým jazykem, můžeme hovořit o existenci jazykové dominance, která je vytvářena dominujícím jazykem, jenž má naprostou většinu mluvčích. „Jazyková dominance se vyskytuje nejen u jednotlivých mluvčích, kteří určitý jazyk ovládají lépe než jiný nebo jej upřednostňují, nýbrž i v případech celých jazykových společenství či teritorií, kde funguje více jazyků, z nichž jeden zaujímá dominantní postavení následkem početní převahy uživatelů, vyšší prestiže či oficiálního zastání.“⁴⁰ Mluvený jazyk se vždy lišil od kodifikovaného spisovného jazyka. Krajané, odříznutí od své původní vlasti a vzdělávacích institucí, přirozeně zachovávají dnes již zastaralou mluvenou podobu jazyka, která je mnohem více ovlivněna většinovým jazykem země, v níž žijí, tedy srbštinou, než novými trendy ve vývoji češtiny a jejím současným územ.

Příslušníky menšin můžeme považovat za bilingvní, jelikož od dětství ovládají oficiální jazyk státu, ve kterém se narodili, a jazyk své menšiny. V české komunitě bilingvismus není vyrovnaný, jelikož mluvčí lépe ovládají srbský jazyk než češtinu.⁴¹ Nedostatek výuky českého jazyka vedl k tomu, že se čeština na tomto území šířila spíše ústní než psanou formou. Krajani dokážou ve srbském jazyce ovládat jak psanou, tak i mluvenou formu, zatímco je psaná forma českého jazyka zanedbaná. Mluvená forma českého jazyka se stále zachovává však ne ve své původní podobě. Děti se česky převážně učí ústní formou, jelikož se v rodině doma mluví česky, a to v podobě, kterou si ústně osvojili jejich rodiče či prarodiče. V některých rodinách hlásících se k české menšině se česky doma nemluví vůbec, anebo pouze starší generace mluví česky. Toto se později odráží v tom, že děti česky nebudou mluvit aktivně, ale budou českému jazyku pouze rozumět, zatímco během každodenní komunikace budou používat srbštinu. Taková znalost dvou a více jazyků se z hlediska lingvistického uvažování považuje za pasivní znalost jazyka neboli pasivní bilingvismus.⁴²

⁴⁰ Šebesta, Karel a kol.: *Druhý a cizí jazyk - Osvojování a vyučování - Terminologický slovník*. Karolinum, Praha 2014, str. 17

⁴¹ viz pozn. 40

⁴² Šebesta, Karel a kol.: *Druhý a cizí jazyk - Osvojování a vyučování - Terminologický slovník*. Karolinum, Praha 2014, str. 17

Znalost jiného jazyka může být ovlivněna dovednostně, kdy mluvčí ovládá pouze mluvenou formou, jak je tomu u krajanů v Srbsku, anebo může být ovlivněna oblastí či situací použití jazyka, kdy mluvčí používá druhý jazyk pro komunikaci v soukromém prostředí, tedy v rodině nebo mezi přáteli.⁴³

2.2 Charakteristika českého jazyka na území jižního Banátu

Český jazyk má dva jazykové útvary - spisovný a nespisovný, které se v běžně mluvě navzájem prolínají. Za spisovný jazyk považujeme spisovnou češtinu, která je oficiálním jazykem státu a zároveň kodifikovaným útvarem jazyka. Spisovný jazyk však má více jazykových prostředků, které mohou být hovorové, neutrální, knižní nebo archaické. Nespisovný jazyk čeština diferencuje dle území nebo sociálního prostředí. Tímto nám vznikají jazykové prostředky obecněčeské, nářeční, profesní a slangové a argotické.⁴⁴

V českém jazyce existují čtyři základní nářeční skupiny, respektive pět, které zahrnují několik interdialektů vyznačujících se některými společnými znaky. Nářeční skupina česká se vyskytuje na převážné části jazykového území, především na území Čech. Jejím hlavním reprezentantem je interdialekt obecná čeština. Na území Moravy existují další nářeční skupiny - středomoravská či hanácká, východomoravská či moravskoslovenská a slezská či lašská nářeční skupina na území Moravy a přilehlé částí bývalého Slezska. Zvláštní postavení v nářečním systému českého jazyka zaujímá polsko-český smíšený pruh.⁴⁵

Bělič v *Nástinu české dialektologie* (1972) uvádí, že pro českou dialektologii mají jistý význam venkovské ostrůvky, které byly vytvořeny v průběhu 18. a 19. století obyvatelstvem, které bylo zhruba nářečně stejnorodé. „Izolovanost mluvy těchto osad od celku národního jazyka má leckde za následek, že se zde plněji uchovaly některé starobylé nářeční znaky, které na domácím území vlivem novějších vyrovnávacích procesů značně již ustoupily nebo i zcela zanikly.“⁴⁶

⁴³ viz pozn. 40

⁴⁴ Čechová, Marie a kol.: *Útvary a formy českého jazyka*. In: *Čeština - řeč a jazyk*. SPN, Praha 2012, str. 23

⁴⁵ Bělič, Jaromír: *Nástin české dialektologie*. SPN, Praha 1972, str. 11-12

⁴⁶ Bělič, Jaromír: *Nástin české dialektologie*. SPN, Praha 1972, str. 21

Právě takové nářeční znaky můžeme rozlišit v jazyce české menšiny v Srbsku. Podle pramenů krajané do těchto krajů přišli z okolí Čáslavi a Prahy, což potvrzuje také přítomnost znaků obecněčeského nadnářečí v jazyce krajanů.

Nespisovný český jazyk je z hlediska použití v tomto prostředí velice živý na rozdíl od použití spisovné češtiny, která je téměř neexistujícím útvarem jazyka na tomto území. Toto je způsobeno tím, že se na území Banátu stěhovalo především obyvatelstvo nižších společenských vrstev. Nedostatek českých škol a hlavně kontaktů s živou češtinou, ať už mluvenou či psanou, také přispěl k tomu, aby se nespisovný jazyk zakořenil. Z těchto důvodů můžeme předpokládat, že děti přejímaly jazyk od svých rodičů ústní formou, stejně jako dnes. Vyrůstáním v prostředí české rodiny, která mezi sebou mluví česky, děti automaticky přebírají nové jazykové znalosti. O tom, že existuje spisovná forma jazyka, se většinou dozvídají při výuce českého jazyka, které v dnešní době zařizuje Česká republika.

Nejzřetelnější znak nespisovného jazyka u krajanů je použití protetického *v-* (např. *vokurka*, *vokno*, *voni tam byli*, *vozvi se*), ale i změna písmen *-l/-ý* za *-ej* (např. *takovej*, *mladej*, *samej*, *prej*, *bejk*, *cejtit*). Tyto znaky v nářečí českého jazyka zařazujeme k nářečím obecněčeským. Vedle těchto znaků se také objevuje i koncovka *-ma* místo spisovné koncovky *-mi* (např. *ženama*, *růžema*, *dobrejma*). Při přivlastňování věcí u krajanů můžeme zaslechnout tvary jako *tvímu*, *mímu*, *svího* místo spisovných tvarů přivlastňovacích zájmen *tvému*, *mému*, *svého*, což je další obecněčeský prvek. V běžně mluvě je také možno zaznamenat i vynechání koncového *-l* u první osoby singuláru minulého času (např. *čet sem*).

Vedle těchto nápadných prvků české nářeční skupiny je možno zaznamenat i silnou asimilaci se srbským jazykem vyvolanou jejich podobností. Bělič z hlediska jazykovědného považuje za zajímavé v mluvě českých osadníků v cizině sledovat vlivy příslušných domácích jazyků, resp. v některých případech (v prostředí jazykově příbuzném) přímo prolínání s češtinou.⁴⁷ „Spojitost mluvy českých národnostních menšin v cizině s celkem národního jazyka je ovšem víceméně uvolněna a menšiny se podle soustředěnosti svých sídel nebo i podle sociálního složení v jinonárodním prostředí pomaleji nebo rychleji asimilují.“⁴⁸ Toto vytváří možnost pro vznik jazyků podobných pidginům či kreolům.

⁴⁷ Bělič, Jaromír: *Nástín české dialektologie*. SPN, Praha 1972, str. 20

⁴⁸ viz pozn. 47

Kontaktní jazyk pidgin vzniká za účelem komunikace mezi mluvčími různých vzájemně nesrozumitelných jazyků kombinováním prvků mateřských jazyků mluvčích.⁴⁹ Potřeba komunikace mezi lidmi, čí jazyky nemají nic společného, vzniká především za účelem navázání obchodních styků, v případě za účelem komunikace se služebnictvím nebo otroky.⁵⁰ Kreol je stejně jako pidgin kontaktní jazyk, ale od pidginu se liší tím, že je mateřským jazykem určitého společenství.⁵¹ Existuje několik teorií, jak kreoly vznikají. Jedná z teorií je ta, že kreoly mohou vznikat nezávisle na sobě kreolizováním pidginů, zatímco druhá teorie vychází z předpokladu, že všechny kreoly vycházejí z jedné jazykové variety, což vysvětluje minimální strukturní rozdíl mezi nimi.⁵² Některé jazykové prvky domácího jazyka se stávají součástí jazyka menšiny a jejich české ekvivalenty postupně vymírají, tímto na příklad české slovo *rákosí* (srb. *trska*) krajanům je úplně cizí, ale srbský ekvivalent *trska* je naprosto srozumitelný.

Češi si mimo těchto nářečních prvků do vzdálených a zpustošených krajů Rakousko-Uherska také přinesli i některé germanizmy. Tyto germanizmy se používají i dnes v každodenní mluvě a zcela nahrazují české ekvivalenty - *paraple, šnuptychl, kredenc, flaška, špunt, furt, fest* a jiné. Pro pojmenování městečka Bela Crkva, což v překladu znamená „bílý kostel“, krajané nepoužijí jiný než německý název *Weiskirchen*. Toto slovo je už zakořeněné mezi krajanami a není ho možné slyšet jindy než během komunikace v češtině.

Poj, deme do Weiskirchu. / Ve Weiskirchu v kostele bude koncert. / Od Weiskirchu do Veršic (Vršac) je 30 kilometrů. / Krušički breg je jedina cesta z Weiskirchu do Krušic.

Při použití spojovacích výrazů (spojek, příslovčí, partikulí apod.) je možné v mluvě krajanů zaslechnout varianty jako *dyš, dyť/dyk, esli/estli, pak* či příslovce *dokajd', tej, dokavad'*. Zde jsou také ustálené archaické výrazy jako je výraz *poltret, maštale, plouh*.

⁴⁹ Chromý, Jan: *Základy sociolingvistiky. Učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura.* Nakladatelství Karolinum, Praha 2014, str. 25

⁵⁰ viz pozn. 49

⁵¹ Chromý, Jan: *Základy sociolingvistiky. Učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura.* Nakladatelství Karolinum, Praha 2014, str. 26

⁵² viz pozn. 51

2.3 Stručná charakteristika srbského jazyka

Srbský jazyk zařazujeme mezi jihoslovanské jazyky, zatímco český jazyk patří do skupiny západoslovanských jazyků⁵³. Stejně jako čeština, srbský jazyk je flektivní jazyk, jelikož pro vyjádření různých významů používá skloňování, časování a stupňování. Kromě toho může, stejně jako čeština, jednou koncovkou vyjádřit více mluvnických významů. Srbský jazyk rozlišuje deset slovních druhů - podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky, slovesa, příslovce, předložky, spojky, částice, citoslovce.⁵⁴ Podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky a slovesa jsou proměnlivými slovními druhy, jelikož je možné je skloňovat, popřípadě časovat. Příslovce, předložky, spojky, částice a citoslovce jsou neproměnlivými slovními druhy, které zachovávají svůj základní tvar. Výjimkou jsou příslovce, které lze stupňovat.

U proměnlivých slovních druhů je možné vyjádřit mluvnické kategorie jmen a sloves, tedy mluvnickou kategorii rodu, čísla a pádu u jmen a mluvnickou kategorii osoby, čísla, slovesného způsobu, slovesného času, slovesného rodu a slovesného vidu u sloves. Jména v srbštině vyjadřují tři rody (mužský/ maskulinum, ženský/ femininum, střední/ neutrum), dvě čísla (jednotné/ singulár, množné/ plurál) a sedm pádů (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, instrumentál, lokativ), zatímco slovesa vyjadřují tři osoby (1. osoba, 2. osoba, 3. osoba), dvě čísla (jednotné/ singulár, množné/ plurál), tři slovesné způsoby (oznamovací/ indikativ, rozkazovací/ imperativ, podmínovací/ kondicionál neboli potenciál), sedm slovesných časů (přítomný/ prézens, minulý/ perfektum, budoucí/ futur I, aorist, imperfektum, plusquamperfektum, futurum II), dva slovesné rody (činný/ aktivní, trpný/ pasivní) a dva slovesné vidy (dokonalý/ perfektivum, nedokonalý/ imperfektivum).⁵⁵

Srbský jazyk rozlišuje 30 hlásek na samohlásky (vokály) a souhlásky (konsonanty). Samohlásek je pět - *a, e, i, o, u* a mohou se vyslovovat krátce nebo dlouze, jejich délka se však graficky neoznačuje. Souhlásek v srbštině je 25 a rozlišují se podle místa artikulace, způsobu artikulace a podle účasti hlasivek na znělé a neznělé stejně jako v češtině. Každé

⁵³ Tasić, Milan - Gačević, Radojko: *Razvoj srpskog jezika i pisma*. In: *Srpski jezik - priručnik za osnovce*. Publik praktum, Beograd 2015, str. 9

⁵⁴ Tasić, Milan - Gačević, Radojko: *Morfologija, sintaksa padeža, sintaksa glagolskih oblika*. In: *Srpski jezik - priručnik za osnovce*. Publik praktum, Beograd 2015, str. 43

⁵⁵ Tasić, Milan - Gačević, Radojko: *Morfologija, sintaksa padeža, sintaksa glagolskih oblika*. In: *Srpski jezik - priručnik za osnovce*. Publik praktum, Beograd 2015, str. 68

hlásce v srbštině odpovídá jeden grafém. Srbština používá dva písma - cyrilici a latinku, i když je cyrilice z hlediska Ústavy oficiálním písmem srbského jazyka⁵⁶:

cyrilice (azbuka):

A a, Б б, В в, Г г, Д д, Ђ ђ, Е е, Ж ж, З з, И и, Ј ј, К к, Л л, Љ љ, М м, Н н, Њ њ, О о, П п, Р р, С с, Т т, Ћ ћ, У у, Ф ф, Х х, Ц ц, Ч ч, Џ џ, Ш ш

latinka (abeceda):

A a, B b, C c, Ć ć, Č č, D d, Dž dž, Đ đ, E e, F f, G g, H h, I i, J j, K k, L l, Lj lj, M m, N n, Nj nj, Oo, P p, R r, S s, Š š, T t, U u, V v, Z z, Ž ž

Fonologicky pravopis srbského jazyka vyžaduje graficky záznam fonému nebo skupiny fonému podle jejich výslovnosti. Vyslovíme-li přízvuchný foném bezpřízvuchně před bezpřízvuchným fonémem, pak graficky poznameneáme jeho vyslovený protějšek, tedy bezpřízvuchný foném a obráceně⁵⁷.

čes.: svatba [svadba] → svatební [svatebni:] x svatebčan [svatepčan]

srbský [srpski:] x Srbové [srbove:]

arabský [arapski:] x Arabové [arabove:]

srb.: svadba [svadba] → svadbeni [svadbeni] x svat [svat]

srpski [srpski] x Srbi [srbi]

arapski [arapski] x Arapi [arapi]

Tato pravidla se uplatňují i během transkripce cizích jmen⁵⁸: *William Sheakpeare* → *Vilijam Šekspir* (*Вилијам Шекспир*), *Leonardo da Vinci* → *Leonardo da Vinči* (*Леонардо да Винчи*), *Ludwig van Beethoven* → *Ludvig van Betoven* (*Лудвиг ван Бетовен*), *whisky* → *viski* (*виски*), *biedermeier* → *bidermajer* (*бидермајер*), *kiwi* → *kivi* (*киви*).

Přízvuk v srbštině je melodicky a vytváří se pomocí změny výšky a síly tónu. Tyto proměny vytváří různé typy přízvuku, které se dělí podle délky na krátké a dlouhé přízvuky a

⁵⁶ Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 98/2006, Načela ustava, član 10. Jezik i pismo. [online]. Dostupné z: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/70-100028/ustav-republike-srbije#d2>

⁵⁷ Subotić, Ljiljana a kol.: *Ortografska norma srpskog jezika - Pravopis srpskog jezika*. In: *Fonetika i fonologija: Ortograpfska i ortograpfska norma standardnog srpskog jezika*. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad 2012, str. 123

⁵⁸ Subotić, Ljiljana a kol.: *Ortografska norma srpskog jezika - Pravopis srpskog jezika*. In: *Fonetika i fonologija: Ortograpfska i ortograpfska norma standardnog srpskog jezika*. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad 2012, str. 123

podle výšky a síly tónu na klesající či stoupající přízvuky. Tímto roztríděním nám vznikají čtyři přízvuky - dlouhý klesající (dugosilazni), krátký klesající (kratkosilazni), dlouhý stoupající (dugouzlazni) a krátký stoupající (kratkouzlazni). Klesající přízvuk se vyznačuje tím, že výška a síla tónu společně klesají, zatímco u stoupajícího přízvuku výška a síla na začátku výslovnosti společně rostou, aby při samém zakončení výslovnosti u přízvukové slabiky síla prudce opadla a výška tónu stále stoupala.⁵⁹

přízvuk	dlouhý	krátký
stoupající	´	`
klesající	˘	˙

Tabulka č. 4: Roztrídění přízvuků v srbské dle délky a výšky tónu

V srbské přízvuk nikdy nestojí na poslední slabice slova, zatímco všechny jiné slabiky mohou být přízvučné. Na první slabice u víceslabičných slov se mohou při výslovnosti objevit všechny přízvuky, zatímco u jednoslabičných slov je přízvuk pouze klesající. Klesající přízvuk nemůže stát na jiném místě než na první slabice u víceslabičných slov, zatímco stoupající přízvuk se může objevit také při výslovnosti slabik uprostřed slova. Použití přízvuku v češtině je o něco jednodušší, jelikož hlavní přízvuk zpravidla stojí vždy na první slabice,⁶⁰ zatímco vedlejší přízvuk je v češtině fakultativní a objevuje se na dalších lichých slabikách nebo na první slabice druhého členu složeniny.⁶¹ Kromě toho, že srbská má čtyři různé přízvuky, se během výslovnosti mohou objevit i nepřízvučné slabiky, které mohou být také krátké nebo dlouhé. V tomto případě krátké slabiky zpravidla stojí před přízvukem, ale slabiky za přízvukem mohou být jak krátké tak dlouhé, což označujeme za popřízvučnou délku (postakcentska dužina).⁶²

⁵⁹ Klajn, Ivan: *Akcenti i dužine*. In: *Gramatika srpskog jezika*. Závod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2005, str. 24

⁶⁰ Klajn, Ivan: *Akcenti i dužine*. In: *Gramatika srpskog jezika*. Závod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2005, str. 25

⁶¹ Čechová, Marie a kol.: *Zvuková a grafická stránka jazyka - Slovní přízvuk a přízvukový takt*. In: *Čeština - řeč a jazyk*. SPN, Praha 2012, str. 38

⁶² Slavatová, Radka: *Tón a slovní přízvuk v současné srbské oblasti Kosovské Mitrovice*. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2010, str. 17

2.4 Jak rodilí mluvčí vnímají jazyk české menšiny?

Jižní Banát je místo, které každoročně navštěvuje spousta českých občanů buď jako delegace s cílem spolupráce nebo kvůli rozšíření kulturních obzorů, anebo se jedná o soukromé návštěvy. Za jakýmkoliv účelem tyto návštěvy jsou, u českých krajanů vyvolávají pocit radosti z možného kontaktu se svou starou vlastí. Někteří z učitelů vyslaných Domem zahraniční spolupráce popsali své dojmy v rozhovorech, které poskytli různým časopisům. Ilona Kirchnerová, zatím nejdéle působící česká učitelka u krajanů v Srbsku, v rozhovoru, který poskytla pro stránky festivalu *Banát*, český jazyk v tomto prostředí popsala jako „zakonzervovaný v lehce archaické podobě.“⁶³ V jiném rozhovoru svůj postřeh popsala o trochu více:

„Nejlepší úroveň češtiny mají lidé, kterým je dneska mezi 60 a 70 lety. Ti si češtinu udrželi ve velice dobré podobě. V generaci jejich dětí je to o něco horší. Záleží taky, kdo z jaké rodiny pochází. Pokud jde o smíšenou rodinu, tak je to komplikovanější. Pokud je matka Srbka, tak děti většinou přebírají její jazyk. V generaci dětí, kterou já tady učím, od první do osmé třídy, je ta znalost zase o stupeň horší. Zase záleží na tom, jak se mluví v rodině. Většina dětí je na úrovni začátečníků, ale najde se i několik dětí, které zvládají mluvit plynule česky. Obecně se dá říct, že děti česky mnohem lépe rozumí, než mluví.“⁶⁴

Dle postřehů bohemisty Jaromíra Lindy působícího na filozofické fakultě v Bělehradě, český jazyk postupně v této části Banátu vymírá. „Bohužel hezkou češtinu už uslyšíte jen mezi nejstarší generací. Jsou to hlavně babičky, za nimiž do Banátu velmi rád jezdím, kvůli výzkumům i si jen tak popovídat. Pro střední a mladší generaci je komunikativním jazykem téměř výhradně srbština – česky rozumí, ale kromě několika frází se v ní nedomluví.“⁶⁵

Během natáčení dokumentárního filmu „Gáj“, Pavel Borecký při návštěvě těchto krajů poznamenal stejné postřehy. Tvrzení krajanů, že se v této vesnici v českých rodinách mluví česky, opovrhuje skutečnost zaznamenaná během práce na poli, kdy příslušníci české

⁶³Ilona - jak se žije a učí v Srbsku? [online]. Festival Banát. Dostupné z: <http://www.festivalbanat.cz/ilona-jak-se-zije-uci-srbsku-20150331>

⁶⁴Kukal, Libor: *Čeština ze srbského Banátu pomalu mizí*. [online]. Rozhlas: © 2017. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/krajane/clanky/_zprava/cestina-ze-srbskeho-banatu-pomalu-mizi--1732141

⁶⁵Příbylová, Věra: *Bohemista Jaromír Linda - Přál bych si, aby čeština v Srbsku nevymřela*. [online]. Univerzita Pardubice: © 2019. Dostupné z: <https://www.upce.cz/bohemista-jaromir-linda-pral-bych-si-aby-cestina-srbsku-nevymrela-0>

menšiny na sebe pokřikovali spíše v srbštině než by to činili v češtině.⁶⁶ V Bele Crkvi, jak v tomto rozhovoru uvedli, se „už vůbec nemluví česky, jen představitelé jednotlivých spolků se mezi sebou snaží mluvit česky. Když ale projednávají důležitější věci, tak vždycky volí srbštinu. Celkově v Bele Crkvi u mladé generace nepoznáme, že se jedná o Čechy. Mají třeba české příjmení, jsou ale stoprocentně asimilovaní s většinovým obyvatelstvem. Takže čeština je tam velmi špatná.“⁶⁷

Během výzkumu o povědomí krajanů ohledně jejich původu autorky poznamenaly, že „sedmdesát procent anketovaných používá češtinu v každodenním životě, zbytek používá ke komunikaci srbštinu. Český hovoří především v rodině a při kontaktech s ostatními příslušníky české menšiny bez ohledu na to, jedná-li se o oficiální styky v rámci Matice české nebo sdružení Češi jižního Banátu, či v každodenní neoficiální komunikaci mimo tyto spolky. Počet anketovaných a formulace nemohou bohužel odpovědět na otázku, existuje-li generační problém v používání češtiny, ale samy jsme se přesvědčily, že mladší generace téměř český nehovoří. Mluvený jazyk, který jsme v Bele Crkvi slyšely, se samozřejmě liší od běžné češtiny. Na první pohled především zaujme srbská akcentuace jednotlivých slov a srbský větný přízvuk.“⁶⁸

Zdeněk Víšek ve svém článku uvedl, že „míra kulturní asimilace zdejších Čechů je samozřejmě individuální, ale nejvýraznější je především asimilace jazyková, a především nejmladší generace krajanů většinou česky již nemluví. Rovněž čeština srbských Čechů v porovnání s mluvou Čechů v sousedním Rumunsku není již tak zachovalá, což je zřejmě důsledek podobnosti češtiny se srbštinou, jež proto mateřskou řeč krajanů snadněji ovlivňuje.“⁶⁹ „V případě návštěvy nebo delegace z České republiky se krajané snaží mluvit česky. Jejich jazyk je u některých velice pěkně srozumitelný, naopak u některých je příliš silný srbský přízvuk a člověk se musí hodně soustředit, aby všemu rozuměl.“⁷⁰

⁶⁶ Štráfěldová, Milena: *Studenti ČZU navštívili české krajany v Srbsku, nyní pro ně chystají pomoc*. [online]. Český rozhlas: © 2009. Dostupné z: <https://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/studenti-czu-navstivili-ceske-krajany-v-srbsku-nyni-pro-ne-chystaji-pomoc>

⁶⁷ viz pozn. 66

⁶⁸ Subotin, Sandra - Bujošević, Biljana: *Povědomí vojvodinských Čechů o svém původu*. In: *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca VI*, sv. 1, Ústav slavistiky FF MU - Historický ústav AV ČR - Matice moravská, Brno 2006, str. 471

⁶⁹ Víšek, Zdeněk: *Češi ve Vojvodině*. [online]. Listy: © 2015, číslo 1. Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=151&clanek=011522>

⁷⁰ Kokaisl, Petr a kol.: *Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice - Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, Praha 2009, str. 249

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3. Kvalitativní výzkum – nahrávky a dotazník

Pro výzkum tohoto tématu bylo nezbytné vytvořit vlastní databázi, která by byla základem další práce během zpracování tohoto tématu. Jelikož se jedná o zachycení živé podoby jazyka, který nemá svoji písemnou podobu a není nikde jinde poznamenán, bylo velice důležité pořídit nahrávky, které zachycují použití a práci s jazykem ve své autentické podobě. Účast mluvčích během použití nahrávek byla zcela dobrovolná, což způsobilo to, že spousta mluvčích odmítla poskytnout rozhovor, a častým důvodem byla skutečnost, že si nebyly jisti se svými jazykovými dovednostmi a obávali se o vytvoření chyb nebo použití srbštiny během nahrávání. Kvůli tomu jsem se snažila, aby prostředí, ve kterém byly pořizované nahrávky, pro mluvčí bylo příjemné a aby sám mluvčí měl chuť a vůli povídat o něčem co chce, než aby odpovídal na konkrétní otázky. K pořizování nahrávek touto formou jsem se rozhodla poté, co jsem si všimla, že mluvčí neradi odpovídají na konkrétní otázky a že jejich odpovědi jsou krátké a velice stručné. Při natáčení volnějšiho rozhovoru nebo povídání mluvčího jsem byla schopna zachytit co nejvíce autentickou podobu jazyka, protože neexistovaly žádné překážky, které by mluvčího odrazovaly. Všechny jazykové zajímavosti však nebylo možno zachytit pouze nahráváním, což mě přinutilo k tomu, abych tyto zajímavosti také zaznamenávala i písemně. Dotazník, který jsem mluvčím dávala na vyplnění, nejvíce měl za úkol zachytit použití písemného českého jazyka, ale i zjistit, jak často mluvčí používá český jazyk, v jakých situacích a jestli má nějaký trvalý kontakt s rodilými mluvčími, což by se mohlo odrazit na jeho podobu českého jazyka. Celkový počet anonymních účastníků při pořizování dotazníků a nahrávek byl 100 a všichni zúčastnění byli příslušníci české menšiny na území obce Bela Crkva v oblasti jižního Banátu. Dotazník zahrnoval následující otázky:

- Mluvíte česky aktivně?
- Pokud ano - jak často?
- Jestli mluvíte česky jenom občas - při jakých příležitostech používáte tento jazyk?
- Mluví se u Vás doma česky?
- Chodila jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)?
- Pokud ano - jak dlouho?
- Byl/a jste někdy v České republice?
- Pokud ano - jednou nebo několikrát?
- Za jakým účelem byl Váš pobyt?

- Byl Váš pobyt dlouhodobý či krátkodobý?
- Která místa jste v České republice navštívil/a?
- Co se Vám v Čechách nejvíc líbilo?
- Do Vaši vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?
- Dorozumíte se s nimi lehce?
- Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, nebo oni Vám?
- Pokud ano - dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?
- Jste ve styku s některými rodilými mluvčími?
- Pokud ano - jak často s nimi mluvíte?
- Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají český)? Proč?
- Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. na rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky?
- Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?
- Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?
- Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

4. Presentace výsledků šetření

Na základě věku jsem byla schopna vytvořit skupiny reprezentující generační vývoj, neboli spíš zánik, českého jazyka na území srbského Banátu. Účastníci byli rozdělení do tří skupin. Dvě skupiny měly celkový počet účastníků 33, zatímco věkově nejstarší skupina měla 34 zúčastněných. Počáteční hranice u první věkové skupiny byla stanovená od 10-ti let do 30 let. Tato skupina v každodenní komunikaci preferuje srbský jazyk, i když většinová část této skupiny měla nejvíce styku s výukou českého jazyka a nejvíce cestovala do České republiky. Z této skupiny pouze u některých byl patrný vliv hodin českého jazyka, jelikož se během psaní snažili používat kvantitu a tvrdé a měkké *i*. Tato skupina také nejvíce odmítala pořízení nahrávek. Druhá věková skupina pohybující se od 30-50 let je skupina, která česky mluví více než předchozí, ale pouze v určitých situacích. Bohužel, tato skupina neměla přístup výuce českého jazyka ve škole, a z toho důvodu se opírá o znalosti srbského písma a pravopisu při psaní. U této skupiny můžeme slyšet konverzaci v češtině se svými rodiči, zatímco předchozí skupina se svými rodiči a prarodiči mluví pouze srbsky, anebo odpovídá v srbštině, jestli se

na ně mluví v češtině. Nejstarší generace od 50 a více mluví především český. Srbštinu jako jazyk komunikace volí pouze, je-li přítomen někdo, kdo český nemluví. Ke konverzaci s rodilými mluvčími se nejvíce odvažují příslušníci druhé a třetí věkové skupiny a často s nimi navazují kontakty, i když málokdo z nich zůstává v trvalém styku. Tento kontakt s rodilými mluvčími přispívá k tomu, aby si krajané osvojili novou českou slovní zásobu, ale přesto existuje tendence použití slov, na které už jsou zvyklí.

Je zřejmé, že použití srbských slov v konverzaci mezi krajany je velice rozšířené, z toho důvodu jsem svoji práci zaměřila na analýzu toho, jak jsou srbské tvary zakomponované do českého jazyka. Analýzu jsem rozdělila na několika jazykových stránkách, přestože se tyto stránky navzájem prolínají a není možno přesně určit jejich hranice. Uvedené příklady se týkají nejčastějších forem použití srbského jazyka v každodenních situacích.

4.1 Fonetická a grafická stránka jazyka

Základní pravidlo srbského pravopisu je zapisování přesné výslovnosti hlásek. To znamená, že bezpřízvučné fonémy, které byly vysloveny přízvučně v okolí přízvučných fonémů, budou zapsány jako přízvučné hlásky a přízvučné fonémy, které budou vysloveny bezpřízvučně v okolí bezpřízvučných fonémů, budou zapsány jako bezpřízvučné hlásky. Toto pravidlo krajané zachovávají během práce s českým textem. Hláška a grafém *ř* se ve výslovnosti u krajanů objevuje jako hláška [š] nebo [ž], v závislosti na jeho poloze ve slově. Jestliže se hláška [ř] vyskytne v okolí přízvučných souhlásek nebo v okolí samohlásek, je vyslovována jako [ž], objeví-li se ve skupině nepřízvučných souhlásek, její výslovnost odpovídá výslovnosti hlásky [š]. Podle toho jestli hláška byla vyslovena jako [ž] nebo [š], bude zaznamenáno také v grafické podobě slova pomocí grafému *ž* nebo *š*.

Srbština nerozeznává rozdíl mezi výslovnosti hrtanové hlásky [h] a zadopatrové hlásky [x] (grafém *ch*). Spřežka *ch* svoji výslovnosti v češtině odpovídá fonému, který se v srbštině zaznamenává grafémem *h*, zatímco hlásky a grafémy *d', t', ň* v češtině odpovídají hláskám a grafémům *đ, ć, nj* v srbštině. Obě podoby těchto grafémů je možné zaznamenat během zapisování slov. Pokud mluvčí ví, že se srbské grafémy *đ, ć, nj* v češtině zapisují v podobě *d', t', ň*, vzniká tendence zapisování českých grafémů, i když v některých situacích je

toto zbytečné. Spojení *di, ti, ni, dě, tě, ně* mohou mít také grafickou podobu *d'i, t'i, ňi, d'e, t'ě, ňe*, protože se krajané budou snažit zachovávat původní grafický tvar pro hlásky [*d', t', ň*]. Někteří krajané mají potíže s výslovností a zapisováním českého tvrdého *y*, který svoji grafickou podobou připomíná cyrilici grafém *u* (*y*). Proto tento grafém bývá v českých textech vyslovován jako hláska [*u*], anebo se může objevit také v grafickém záznamu místo grafému *u*. Takové případy jsou však ojedinělé a nevyskytují se u všech krajanů.

*skušenost = zkušenost [skušenost], mjela sem = měla jsem [mňela sem]
 vesnjice = vesnice [vesňice], fčela = včela [fďžela], dobže = dobře [dobře]
 uslišime = uslyšíme [usliši:me], žekla = řekla [řekla]
 stšibrnej = stříbrnej [stři:brnej], hodi = chodí [xod'i:]
 sem rat = jsem rád [jsem ra:t], đíce = dítě,
 mluvit/ mlyvit = mluvit, slušet = slyšet*

Krajané během výslovnosti zachovávají srbský přízvuk, ale také mají tendenci upravovat výslovnost jednotlivých srbských slov tak, aby svoji výslovností připomínaly česká slova. Vznik takových fonetických a grafických úprav jsou důsledkem nedostatků českých ekvivalentů, které časem zanikly a především se týkají vokálů *o* a *i*. Vokál *o* se mění na vokál *e*, popřípadě na vokál *ě*, zatímco vokál *i* svoji tvrdou výslovnost ve srbštině nahrazuje měkkou výslovností v okolí souhlásek *d, t, n*. Jiný příklad změkčení výslovnosti byl zaznamenán u souhlásky *r*. Tato souhláska se měkčí na souhlásku *ř*, která je vyslovovaná jako [*ž*] nebo [*š*]. V příkladech níže je zaznamenána podoba slov, které je možné slyšet u krajanů a jejich správná podoba ve srbštině a češtině:

*verovatnje [verovatňe]- verovatno [verovatno] = pravděpodobně [pravďepodobňe]
 napustit [napust'it]- napustiti [napustiti] = opustit [opust'it]
 popustit [popust'it] - popustiti [popustiti] = uvolnit [uvolňit]
 eve ti, na [eve t'i | na] - evo ti, na [evo ti | na] = tady máš [tadi maš]
 nepšeterivej[nepšeterivej] - nepreteruj[nepreteruj] = nepřeháněj[nepřeha:ňej]*

4.2 Morfologická stránka

Z hlediska morfologie největší vliv na jazyk krajanů má obecná čeština. Krajané pravidelně během své komunikace používají obecněčeské rysy jako koncovky *-ej* a *-ma* místo spisovných koncovek *-ý* a *-mi*. Koncovka *-ma*, která se v češtině považuje za nespisovnou koncovkou 7. pádu plurálu u jmen, je však v srbštině spisovnou koncovkou 6. a 7. pádu plurálu u jmen. Z tohoto důvodu nelze jednoznačně tvrdit, jestli se jedná o použití obecněčeské koncovky, anebo jestli je její použití ovlivněno srbským jazykem:

podstatné jméno: *o/ sa ljudima [ljudima], knjigama, prostorijama = o lidech/ s lidmi, o knihách/ s knihami, o místnostech/ s místnostmi*

přídavné jméno: *o/ sa dobrim(a), lošim(a), lepim(a) = o dobrých/ s dobrými, o špatných/ se špatnými, o krásných/ s krásnými*

zájmeno: *o/ sa našim(a), svakakvim(a), svim(a) = o našich/ s našimi, o všelijakých/ se všelijakými, o všech/ se všemi*

Skloňování některých slov může být ovlivněno tím, že v češtině tato slova mají jiný gramatický rod než v srbštině. V takových případech krajané zachovávají gramatický rod a pádové koncovky slov, které se objevují v srbštině:

red = mužský rod x řada = ženský rod

stat ve žadu - stajati u redu = stát ve řadě

prozor = mužský rod x okno = střední rod

je to tady na voknu - ovde je to, na prozoru = je to tady na okně

Kromě jiných rodů, oba jazyky mohou mít jiné valence. Zde mluvčí také má tendenci používat valenci, která se objevuje v srbštině:

česká valence - *dívat se/ koukat se na filmy (na 4. pád), jezdit na kole (na 6. pád), těšit se na dovolenu (na 4. pád), jít do kina (do 2. pád), uklidit stůl (4. pád),*

srbská valence - *gledati filmove (4. pád), voziti bicikli (4. pád), radovati se odmoru (3. pád), ići u bioskop (u 4. pád), skloniti sa stola (sa 2. pád),*

použití u krajanů - *koukat filmi, vozit bicikli, raduvat se odmoru, jít u bioskop, uklidit ze stolu,*

V srbském jazyce jsou číslovky považované za částečně flektivní slovní druh. Ze základních číslovek je možné skloňovat pouze číslovky jedna, dva, tři a čtyři, zatímco jiné číslovky zachovávají svůj původní nominativní tvar.⁷¹ Skloňování číslovek tři a čtyři se však v dnešní srbsštině objevuje velmi zřídka.⁷² Další základní číslovky počínaje číslovkou pět a neurčité číslovky se v srbsštině neskloňují. Toto pravidlo platí i pro číslovky sto, tisíc, milión a miliarda. V případě, že tyto číslovky ve větě lze označit za podstatné jméno, budou se skloňovat.⁷³ Číslovky řadové souborové se stejně jako v češtině skloňují.⁷⁴ Krajané číslovky skloňují, respektive neskloňují, podle pravidel skloňování v srbsštině.

Infinitiv v srbsštině má pouze dlouhý tvar a zakončení na *-ti/ći* (*praštati* [*praštati*], *govoriti* [*govoriti*], *otići* [*otići*] atd.). V češtině se především v každodenní komunikaci používá krátký tvar infinitivu se zakončením na *-t* nebo *-ct* (*psát*, *hrát*, *péct* atd.), i když existují dlouhé tvary se zakončením na *-ti* nebo *-ci* (*zpívati*, *milovati*, *péci* atd.), tyto tvary jsou však z dnešního hlediska považovány za knižní.⁷⁵ Během použití infinitivu, krajané mají tendenci používat srbská slovesa, ale s českou infinitivní koncovkou a to jak v případech, kdy sloveso v češtině znají, tak i v případech, kdy jim české sloveso není povědomé. V následujících příkladech je uvedena srbská podoba infinitivu, jeho zkrácená varianta, kterou lze slyšet během konverzace mezi krajaný a český infinitivní tvar sloves významově odpovídající srbskému infinitivu (*srb.* → *zkrácená podoba u krajanů* = *čes.*):

kontrolisovati - iskontrolisovati → *kontrolisat - (i)skontrolisat* = *kontrolovat - zkontrolovat*

př. *ne može se iskontrolisat - ne može se iskontrolisati* = *nemůže se kontrolovat*

računati - izračunati → *računat - izračunat* = *počítat - vypočítat*

př. *budu na tebe računat - računacu na tebe* = *budu s tebou počítat*

peglati - ispeglati → *pegluvat - (i)spegluvat* = *žehlit - vyžehlit*

př. *mužeš mi ispegluvat košili? - možeš li mi ispeglati košulju?* = *můžeš mi vyžehlit košili?*

⁷¹ Stevanović, Mihailo: *Brojevi - Promena brojeva*. In: *Savremeni srpskohrvatski jezik I*. Naučna knjiga, Beograd 1986, str. 318

⁷² viz pozn. 71

⁷³ Stevanović, Mihailo: *Brojevi - Promena brojeva*. In: *Savremeni srpskohrvatski jezik I*. Naučna knjiga, Beograd 1986, str. 322

⁷⁴ viz pozn. 73

⁷⁵ Čechová, Marie a kol.: *Soustava tvarů slov (formální tvarosloví) - Infinitiv*. In: *Čeština - řeč a jazyk*. SPN, Praha 2012, str. 239

Během komunikace krajanů používají minulý, přítomný a budoucí čas. Trpný rod bývá také používán, ale mnohem méně. Slovesným časům v srbské jako je aorist, imperfektum a plusquamperfektum se krajané vyhýbají. V konverzaci mezi krajanů lze také zachytit příslovce, které zachovávají svoji podobu a význam v srbské jako jsou na příklad příslovce označující čas (*odmah, sad, letos, zimus*) a způsob (*sporo, brzo, lako*). Použití částic typických pro srbský jazyk je velmi frekventované u všech věkových skupin.

Co to dělaš, bre? - Šta to radiš, bre?

Ma nemoj, ty to zvladneš lip, baš ti vėřim. - Ma nemoj, ti ćeš to bolje da uradiš, baš ti verujem. = Neřikej, ty to zvladneš lépe, vůbec ti nevěřim.

Pazi molim tě, tolik hraček hraček i baš tu loptu potrebuje. - Pazi molim te, tolik igračka i baš mu ta lopta treba. = No teda, tolik hraček i zrovna tento míč potrebuje.

4.3 Slovní zásoba a slovtvorba

Různorodost etnických menšin na území Vojvodiny má za důsledek vzájemné ovlivňování kultury a jazyků žijících na jednom místě. Především srbský jazyk a kultura ovlivňují, všechny etnické menšiny žijící na území Srbska. Důsledkem toho je postupné zužování slovní zásoby těchto menšin a ustálení srbských pojmů a jejich významů v menšinových jazycích. V slovní zásobě české menšiny můžeme objevit řadu srbských slov a pojmů, které mluvčí zpravidla používají i během konverzace v češtině. Použití takových slov je zpravidla spojeno s nedostatkem českých ekvivalentů, který časem zanikly a byly zcela nahrazeny srbskými ekvivalenty. Srbská slovní zásoba do řeči krajanů proniká především během užití každodenních pojmů pro pojmenování měsíců v kalendářním roce (srb. *januar, februar, mart, april, maj, jun, jul, avgust, septembar, oktobar, novembar, decembar*), pokrmů typických pro srbskou kuchyň (srb. *sarma, ćevapi, pljeskavica, čorba, pihtije, pasulj*), kuchyňského nebo jiného každodenního náčiní v domácnosti (srb. *kutlača, šerpa, lonac, jorgan, dušek, mašina za veš, mašina za sudove, prašak za pranje veša, korito, metla, klešta, bušilica*), zemědělských náčiní a činností (srb. *aršov, greblo, prikolica, sejalica*) nebo během užití názvů z oblastí medicíny či vědy (srb. *malokrvan, pritisak u krvi, grip, temperatura, operacija, dijabetes, hemija, destilacija, kondezacija*), názvy profesí (srb. *majstor, advokat, babica, kočijaš, vozač, direktor, političar, glumac/glumica, konobar, zidar*) a mnohé jiné oblastí. Slova cizího původu jako *deklarace, manifestace, distribuce* a slova jim podobná

budou v konverzaci zachovávat srbskou koncovku a deklinaci- *deklaracija, manifestacija, distribucija*:

srb.	čes.
singulár/ plurál	singulár/ plurál
<i>deklaracija/ deklaracije</i>	<i>deklarace/ deklarace</i>
<i>deklaracije/ deklaracija</i>	<i>deklarace/ deklarací</i>
<i>deklaraciji/ deklaracijama</i>	<i>deklaraci/ deklaracím</i>
<i>deklaraciju/ deklaracije</i>	<i>deklaraci/ deklarace</i>
<i>deklaracijo/ deklaracije</i>	<i>deklarace/ deklarace</i>
<i>deklaraciji/ deklaracijama</i>	<i>deklaraci/ deklaracích</i>
<i>deklaracijom/ deklaracijama</i>	<i>deklaraci/ deklaracemi</i>

Krajani se většinou snaží zachovávat původní podobu srbských slov a jejich význam během použití, avšak existují případy, kdy jejich znění a grafická podoba byly upraveny. Kromě takovýchto úprav významy slov mohou být také zcela nahrazovány novými významy, anebo doplňovány novými významy. Pro znázornění takového použití slov můžeme použít následující věty:

Musel kod zubara kvůli karijezu. = Musel k zubaři kvůli zubnímu kazu.

Skupština bude vybírat nové poslaniki.[poslaňiki] = Vláda bude vybírat nové poslance.

Prej se bude sestavovat nová komisija. = Prý se bude sestavovat nová komise.

Jdu do vinohradu podívat se, esli bude něco z ty lozi nebo ne. = Jdu do vinohradu se podívat, jestli bude něco z té révy nebo ne.

Mušela sijalica prasknout. = Musela žárovka prasknout.

Razmišljam o něčem drugom, nezačinejte novu priču. = Přemýšlím o něčem jiném, nezačinejte nové téma.

Použití srbských slov se někdy objevuje i při znalosti českých ekvivalentů. Takto vznikají situace, kdy mluvčí během jedny konverzace v rozpětí několika minut vystřídá srbskou a českou podobu slova, aniž by tomu věnoval pozornost.

Jaky to bude ručak v jedenact? Mušim je zavolat, tak da vim, kdy bude voběd.

= Jaký to bude oběd v jedenáct? Musím je zavolat, tak abych věděl, kdy bude oběd.

Podle toho, jaký význam slovesa chce mluvčí vyjádřit, použije buď slovo v srbské podobě, které může mít upravenou výslovnost, anebo slovo v české podobě.

Neprekinula se ti [ti] veza. - Nije ti se prekinula veza.

= Neztratil jsi spojení./ Spojení se nepřerušilo.

Pšestaň se vomlouvati. - Prekini/ prestani da se izvinjavaš. = Přestaň se omlouvat.

Co je ta paprika luta! - Što je ta paprika ljuta! = Jak je tá paprika pálivá!

Proč se zlobiš? - Što se ljutiš? = Proč se zlobíš?

Česká a srbská slovní zásoba sdílí nějaké pojmy, které graficky a foneticky vypadají a zní stejně, avšak jejich význam nemusí být stejný. Na příklad slovo *mrak* v srbské označuje tmou, zatímco v češtině označuje tmavý oblak, synonymem pro slovo je v češtině *řeč*. Jiným příkladem může být přídavné jméno *úžasný*, které v srbské má negativní konotaci (srb. *užasna situacija = katastrofální/ tragická situace*), zatímco je jeho konotace v češtině pozitivní (např. *jsi naprosto úžasná dívka = skvělá*). Taková slova, která si jsou graficky a foneticky podobná, mohou též svůj význam měnit, anebo jim je přiřazen nový význam ovlivněn významem ve srbské. Pro lépe vysvětlení takové práce se slovem můžeme použít sloveso *pochovat* (srb. *pohovati*). Ve srbské jazyce toto sloveso nese význam tepelného opracování potravin procesem, který v češtině označujeme slovesem *smažit*. Význam slovesa *pochovat* však v české jazyce nese negativní konotaci, jelikož jeho synonymním výrazem je sloveso *pohřbít* (srb. *sahraniti*). Rozdíly ve významu tohoto slova nijak nevytváří překážku tomu, aby ho krajané používali v obou kontextech a českému významu přidali také srbský význam.

Mušime to pohovat [poxovat] na tihem [tixem]ohni. - Moramo da pohujemo [poxujemo] na tihoj [tixoj] vatri. = Musíme to smažit na tichém ohni.

Bil pohovan [poxovan] fčera. - Bio je juče sahranjen. = Byl pohřben včera.

Jiná slova, která se graficky a foneticky podobají, svůj význam v češtině ztrácí a bývají zaměňována významem pojmů ze srbské. V tomto případě slova buď zachovávají svoji grafickou a fonetickou podobu v češtině, anebo dochází k hláskovým změnám, které slovo změkčují při výslovnosti. Jako příklad úplné změny významu mohou být uvedena slovesa *opustit* a *umořit*.

Umožil se, celi den pracoval na poli. - Umorio se, ceo dan je radio na njivi.

= *Unavil se, celý den pracoval na poli.*

Umučil ho bitim. - Umučio ga je batinama [batinama]= Umořil ho bitím.

Musiš se trohu opustit [opustit]a odpočinout. - Moraš malo da se opustiš [opustiš] i odmoriš. = Musiš se trochu uvolnit a odpočinout.

Napustil [napustil] svoji manželku. - Napustio [napustio] je svoju suprugu. = Opustil svoji manželku.

Během komunikace krajané často používají slova, která byla mechanickým způsobem přeložena ze srbského do českého jazyka. Pro znázornění tohoto procesu vytváření slova můžeme použít srbské sloveso *izigrati [izigrati]* tvořené předponou *iz-* a slovesem *igrati*.

iz- = *vy-* / *igrati* = *hrát* → *izigrati* = *vyhrát*

Přestože česká podoba slovesa byla vytvořena stejným způsobem jako v srbštině, svými významy se tato slovesa od sebe odlišují. Srbské sloveso *izigrati* nese negativní konotaci a svým významem odpovídá českému ekvivalentu *podvést*, zatímco srbský ekvivalent pro české sloveso *vyhrát* je *pobediti [pobediti]*.

Dej pozor, abi tě nevihral. - Pazi da te ne izgra. = Dej pozor, aby tě nepodvedl.

*Jo, igrali karti a von pobedil [pobedil]. - Da, igrali su karte i on je pobedio.
= Ano, igrali karty a on zvítězil.*

Kromě toho, že se krajané snaží přeložit celá slova ze srbského do českého jazyka, existují i případy, kdy se překládá pouze sloveso, zatímco se předpona ze srbského slovesa přenáší na české sloveso. Nejčastějším takovým případem je sloveso *přečíst*, či předpona *pře-* je nahrazena srbskou předponou *pro-*:

pro- + *čitati* / *pře-* + *číst* → *čitati* = *číst* → *pročíst*

V tomto případě srbský a český význam jsou stejné a označují ukončený proces čtení.

*pročíst knihu/ pročel sem knihu - pročitati knjigu/ pročitao sam knjigu
= přečíst knihu/ přečetl jsem knihu*

Tímto způsobem nevznikají pouze slovesa nesoucí stejný význam, ale i slovesa, jejichž význam je úplně odlišný jako u slovesa *pochybovat*. Krajané toto sloveso použijí pro vyjádření toho, že někdo udělal chybu:

*pokud pohibiš [poxibiš], tak to vigumuj - ako pogrešiš, obriši to gumicom
= jestli uděláš chybu, vygumuj to*

4.4 Větná konstrukce

Během konstrukce vět mluvčí často používají spojky, které v českém jazyce neexistují. Nejčastěji používanou spojkou je spojka *da*, kterou v češtině můžeme nahradit spojkou *aby*, *že* nebo spojkou *ať*. Jako příklad tohoto použití můžeme uvést tyto věty:

Kup ňakou lubenicu [lubenicu] da se trochu zasladime [zaslad'ime]. - Kupi neku lubenicu [lubenicu] da se malo zasladimo [zasladimo]. = Kup nějaký meloun, ať si trochu pochutnáme.

*Kdy je voběd da vim kdy naručit maso? - Kad je ručak da znam kad da naručim meso?
= Kdy je oběd, abych věděl kdy objednat maso?*

Přiťte [pšit'ite] bliž da vas vidim. – Prid'ite [prid'ite] da vas vidim. = Přijďte bliž, abych vás mohla vidět.

Dej da vidim [vid'im]. - Daj da vidim [vidim]. = Dej/ ukaž, abych se podíval.

Jiná spojka, která je také velice frekventovaná svým použitím je spojka *pa*, která by se mohla v české větě nahradit spojkou *potom*.

*Ten dělal nameštaj, pa to napustil. - Taj je radio (pravio) nameštaj, pa je to napustio.
= Ten vytvářel nábytek, potom toho nechal.*

Ajde, pa se uslišime. - Ajde, pa se čujemo. = mohlo by se přeložit jako:

Nashle, uslyšíme se později.

Velmi často mluvčí vytváří vety, které obsahují oba jazyky. Mluvčí svoji větu začne v srbsčině, ale dokončí ji česky, anebo je tomu obráceně.

Samo dal' je dobro, proto to pišu sem. - Samo dal' je dobro, zato to pišem ovde.

= Jenom jestli je to dobře (v pořádku), proto to pišu sem.

V jiných případech mluvčí používá mechanický překlad během komunikace v češtině. Tímto vytváří věty, které mají konstrukci vytvořenou podle srbského jazyka a které mají jinou valenci, než je tomu v češtině.

Jsem hladovi a žižnivi. - Gladan sam i žedan sam. = Mám hlad a žízeň.

Chceš čaj? - Hoćeš čaj? = Dáš si čaj?

Co chcete pit? - Šta ćete da pijete? = Co si dáte k pití?

5. Míra jazykové asimilace českých krajanů

Z jazykového hlediska nejzajímavější oblast pro pozorování vlivu srbského jazyka na jazyk české menšiny je lexikální oblast. Jazyková flexibilita a podobnost těchto dvou jazyků umožňuje vytvářet různé lexikální kombinace a prolínání různých významů mezi graficky a foneticky stejnými slovy. Škála kombinací a vytváření nových podob slov je velice široká a u každého jednotlivce je jiná, přesto jsou některé tyto kombinace ustálenými výrazy mezi všemi krajanů v oblasti Banátu. Český jazyk, který používá česká menšina, nahrazuje nedostatek slovní zásoby srbskou slovní zásobou, čímž vznikají různé kombinace česko-srbských podob slov. Tyto kombinace podléhají fonetickým a grafickým změnám ze strany krajanů. Stále jsou však nejvíc přítomná slova, která zcela zachovávají svůj původní tvar a význam v srbštině. V některých případech mluvčí používá jak českou tak srbskou variantu slova během jedné konverzace, aniž by tomu věnoval pozornost. Takové použití slov je velmi spontánní a plynulost konverzace mezi mluvčími není tímto ovlivněna. Bohužel, není možné vytvořit žádné vysvětlení, proč k něčemu takovému dochází a jestli existuje nějaký systém. Tyto situace se především objevují u druhé jazykové skupiny než u třetí.

Morfologická stránka českého jazyka zůstala téměř nedotčena srbským vlivem, což také zaznamenal i Slavomír Utěšený ve svém článku *O posrbšťování krušické češtiny v jugoslávském Banátě*: „Ze všeho, co jsme dosud uvedli, vyplývá přesvědčivě, jak značně je krušická čeština ovlivněna srbštinou, a přece i zde zůstává formální tvarosloví srbským vlivem celkem nedotčeno.“⁷⁶ Vliv srbštiny na jazyk české menšiny je z hlediska morfologie patrný především během skloňování podstatných jmen, která mají jiný gramatický rod v češtině a v srbštině, což způsobuje užití srbských koncovek během komunikace. Srbská valence slov, která se objevuje v konverzaci mezi mluvčími české menšiny, je pro mluvčí mnohem přirozenější. Slovesa, která krajané používají, mají především srbský tvar, jehož podoba je upravena dle české výslovnosti nebo grafické podoby.

Z hlediska grafického záznamu český jazyk naprosto splývá s pravidly srbského pravopisu a mluvčí se opírají o základní „pravidlo“ srbského jazyka - „čti, jak je napsáno, piš, jak slyšíš“. Kromě grafické stránky, čeština krajanů je zcela ovlivněná i srbským přízvukem, který zůstává přítomen i u příslušníků, kteří mají častější kontakt s rodilými mluvčími než

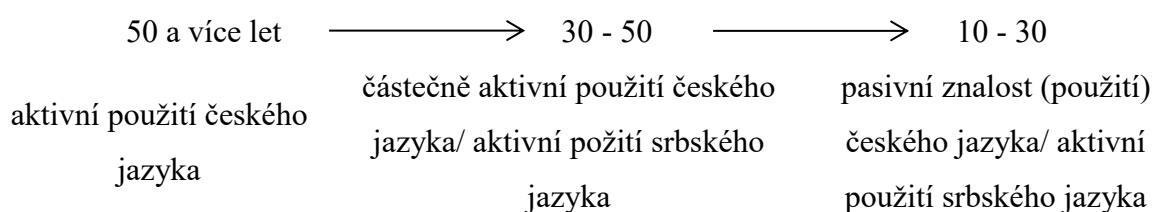
⁷⁶ Utěšený, Slavomír: *O posrbšťování krušické češtiny v jugoslávském Banátě*. Naše řeč 53, 1970, 3

jiní. Kontakt s rodilými mluvčími se neodráží na jazyce české menšiny, jelikož tento kontakt není každodenní a mluvčí už má osvojenou variantu českého jazyka.

6. Závěr

Přes všechny snahy o udržení českého jazyka, kultury a tradice je patrné, že česká menšina postupně mizí, k čemu svědčí i počet příslušníků, který každým novým sčítáním lidu ubývá. Opadající počet příslušníků zvětšuje možnost asimilace se základní kulturou státu a většinovým národem. K tomu také přispívá i to, že se jedná o jazyky, které k sobě mají velice blízko. Pasivní znalost českého jazyka ze strany mladší populace české menšiny postupně potlačuje aktivní znalost jazyka české menšiny. Ubývající počet příslušníků české menšiny může být také důsledek vzrůstajícího počtu smíšených manželství. Hlavním komunikačním jazykem partnerů se v takových případech stává srbsština, kterou rodiče později přenáší i na své děti, zatímco český jazyk a česká kultura bývají potlačovány. Někteří manželé se snaží své děti seznámit s oběma kulturami a zachovat je, i přes všechny tyto snahy dítě podléhá tlakům srbského prostředí a český jazyk používá pouze ve výjimečných situacích anebo vůbec.

Nejmladší generace je úplně ovlivněna srbským jazykem a prostředím, zatímco u nejstarší generace vliv srbského jazyka je patrný, ale pouze v náznacích. Druhá věková skupina tvoří přechodovou hranici mezi první a třetí věkovou skupinou. Český jazyk je zde přítomen, ale s mnohem většími znaky srbského jazyka než je tomu u třetí a zároveň nejstarší věkové skupině. Postupného zánik českého jazyka v každodenní komunikaci můžeme znázornit pomocí osy:

Bohužel, budoucnost české menšiny není růžová a pro její udržení v srbském prostředí je potřeba mnoho práce. Z uvedených statistických údajů lze očekávat, že příslušníků české menšiny bude stále méně a méně, což se projeví i na jazykové stránce české menšiny. Lze očekávat, že asimilace českého a srbského jazyka bude neustále stoupat, což se v budoucnosti může projevit tím, že český jazyk mezi příslušníky české menšiny nebude možno slyšet. Zachování dědictví je pro českou menšinu na prvním místě, v čem je česká menšina podporována ze všech stran, ale, i přes všechny snahy starších, jazyk bývá zanedbáván mladší generací, která mezi sebou mluví srbsky.

7. Seznam použité literatury

Bělič, Jaromír: *Nástín české dialektologie*. SPN, Praha 1972

Bokšan, Nikolaje: *Osnivanje Banatske vojne granice i društveni status graničara*. In: *Vojna granica u Banatu i banatski militari u 18. i 19. veku - tematski zbornik*. Centar za političko obrazovanje, Novi Sad 2014

Čechová, Marie a kol.: *Čeština - řeč a jazyk*. SPN, Praha 2012

Đurić, Vladimir i kol.: *Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije - Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*. Republički zavod za statistiku, Beograd 2014

Festival Krása různorodosti. [online]. MZVČR: © 2019. Dostupné z: https://www.mzv.cz/belgrade/cz/informace/krajane/festival_krasa_ruznorodosti.html

Gojković, Nevena: *Sistem zaštite manjina u Republici Srbiji*. [online]. Dostupné z: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=0018bdc0-5253-c8e1-650c-edae04c1ecf8&groupId=252038

Havránek, Bohumil a kol.: *Slovník sisovného jazyka českého*. Academia, Praha 1971

Chromý, Jan: *Základy sociolingvistiky. Učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura*. Nakladatelství Karolinum, Praha 2014

Ilona - jak se žije a učí v Srbsku? [online]. Festival Banát. Dostupné z: <http://www.festivalbanat.cz/ilona-jak-se-zije-uci-srbsku-20150331>

Koblasa, Pavel: *České stopy v Banátu*. Rodopisná revue on-line. [online]. roč. 16, č. 3, 2014. Dostupné z: <http://rodopisna-revue-online.tode.cz/2014-3/18-21.pdf>

Klajn, Ivan: *Gramatika srpskog jezika*. Závod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2005

Kokaisl, Petr a kol.: *Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě. Za hranice - Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze*, Praha 2009

Kukal, Libor: *Čeština ze srbského Banátu pomalu mizí*. [online]. Rozhlas: © 2017. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/krajane/clanky/_zprava/cestina-ze-srbskeho-banatu-pomalu-mizi--1732141

„Mikulaš“ proslavljen u Kruščici. [online]. I. P. BC Info: © 2019. Dostupné z: <http://infobc.rs/mikulas-proslavljen-u-krusici-video/>

Narodna igra i pesma u gradskom parku. [online]. Radio Bela Crkva: © 2019. Dostupné z: <http://radiobelacrkva.rs/tag/lepota-razlicitosti/>

Pamětní kniha Abliánu

Pamětní kniha Kruščice

Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji: Stanovništvo - Nacionalna pripadnost: Podaci po opštinama i gradovima, Knjiga 1, Republički zavod za statistiku, Beograd 2012

Přehled učitelů DZS od roku 1997 do roku 2019.[online]. DZS: © 2019. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/file/6993/P%C5%99ehled%20u%C4%8Ditel%C5%AF%2097-2019.pdf>

Příbylová, Věra: *Bohemista Jaromír Linda - Přál bych si, aby čeština v Srbsku nevyumřela.*[online]. Univerzita Pardubice: © 2019. Dostupné z: <https://www.upce.cz/bohemista-jaromir-linda-pral-bych-si-aby-cestina-srbsku-nevymrela-0>

Příruční mluvnice češtiny. Praha, NLN, 1995.

Slavatová, Radka: *Tón a slovní přízvuk v současné srbštině oblasti Kosovské Mitrovice*. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2010

Spasović B., Ivana: *Banatska vojna granica i njeno ukidanje*. In: *Vojna granica u Banatu i banatski militari u 18. i 19. veku - tematski zbornik*. Centar za političko obrazovanje, Novi Sad 2014

Srbsko.[online]. MZVČR: © 2019. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_svete/adresare/adresare-srbsko_adresar_krajanskych_spolku.html

Statut Autonomne pokrajine Vojvodine , Službeni list AP Vojvodine, br.20/2014.[online]. Dostupné z: <https://www.skupstinavojvodine.gov.rs/Strana.aspx?s=statut&j=SRL>

Stevanović, Mihailo: *Savremeni srpskohrvatski jezik I - II*. Naučna knjiga, Beograd 1986

Studium v ČR. [online]. DZS: © 2019. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/cz/studium-v-cr/>

Subotić, Ljiljana a kol.: *Fonetika i fonologija: Ortoepska i ortografska norma standardnog srpskog jezika*. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad 2012

Subotin, Sandra - Bujošević, Biljana: *Povědomí vojvodinských Čechů o svém původu*. In: *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca VI*. Ústav slavistiky FF MU - Historický ústav AV ČR - Matice moravská, Brno 2006, sv. 1

Šatava, Leoš: *Malé etnické a jazykové skupiny současné aktivity na poli přetrvání a revitalizace identity a jazyka (teorie a praxe)*. In: *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Sociologické nakladatelství, Praha 2009

Šausberger, Franc: *Istorijski događaji oko Austrijske vojne krajine u godinama 1763/64*. In: *Vojna granica u Banatu i banatski militari u 18. i 19. veku - tematski zbornik*. Centar za političko obrazovanje, Novi Sad 2014

Šebesta, Karel a kol.: *Druhý a cizí jazyk - Osvojování a vyučování - Terminologický slovník*. Karolinum, Praha 2014

Šesták, Miroslav: *Rozmach a úpadek jihoslovanských zemí a států ve vrcholném středověku*. In: *Dějiny jihoslovanských zemí*. NLN, Praha, 1998

Štráfaldová, Milena: *Studenti ČZU navštívili české krajany v Srbsku, nyní pro ně chystají pomoc*. [online]. Český rozhlas: © 2009. Dostupné z: <https://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/studenti-czu-navstivili-ceske-krajany-v-srbsku-nyni-pro-ne-chystaji-pomoc>

Tasić, Milan - Gačević, Radojko: *Srpski jezik - priručnik za osnovce*. Publik praktikum, Beograd 2015

Tradicija obeležavanja Sveta tri kralja u selu Kruščica. [online]. Minority news: © 2019. Dostupné z: <https://www.minoritynews.rs/tradicija-obelezavanja-sveta-tri-kralja-u-selu-kruscica/>

U Českoj besedi Bela Crkva i Kruščica održane Fašanske - Masopust. [online]. I. P. BC Info: © 2019. Dostupné z: <http://infobc.rs/u-ceskoj-besedi-bela-crkva-i-kruscica-odrzane-fasanke-masopust/>

Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 98/2006. [online]. Dostupné z: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/70-100028/ustav-republike-srbije#d2>

Utěšený, Slavomír: *O posrbšťování krušické češtiny v jugoslávském Banátě*. Naše řeč 53, 1970, 3

Vaculík, Jaroslav: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Libri, Praha 2009

Víšek, Zdeněk: *Češi ve Vojvodině*. [online]. Listy: © 2015, číslo 1. Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=151&clanek=011522>

8. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník _____	48
Příloha č. 2: Ukázka vyplněných dotazníků _____	50
Příloha č. 3: Ukázka nahrávek _____	70
Příloha č. 4: Zápisky náboženských písní _____	75
Příloha č. 5: Fotografie české menšiny _____	78

Příloha č. 1

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk:

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně?

Pokud ano – jak často?

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

Mluví se u Vás doma česky?

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)?

Pokud ano – jak dlouho?

Byl/a jste někdy v České republice?

Pokud ano – jednou nebo několikrát?

Za jakým účelem byl Váš pobyt?

Byl Váš pobyt dlouhodobý či krátkodobý?

Která místa jste v České republice navštívil/a?

Co se Vám v Čechách nejvíc líbilo?

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?

Dorozumíte se s nimi lehce?

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, anebo nerozumí oni Vám?

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími?

Pokud ano – jak často s nimi mluvíte?

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají česky)? Proč?

Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky?

Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

Příloha č. 2: Ukázka vyplněných dotazníků

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk: 40

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? NE

Pokud ano – jak často? –

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

GDYŽ DU K MAMĚ I TATOVĚ

Mluví se u Vás doma česky? NE

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)? NE

Pokud ano – jak dlouho? –

Byl/a jste někdy v České republice? DA/JO

Pokud ano – jednou nebo několikrát? JEDNOU

Za jakým účelem byl/y Váš/ Vaš pobyt/y? TURISTICKI

Byl Váš/ Vaš pobyt/y dlouhodobý či krátkodobý? KRÁTKODOBÝ

Která místa jste v České republice navštívil/a? LIBEREC, LEDNICE, PRAG

Co se Vám v Čechách nejvíce líbilo? VŠEHNO! PRAG BEJVIC
KARLOV MOST

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?

MLUVILA SAM ALE NE MOC

Dorozumíte se s nimi lehce? PA NE TOHLE LEHCE

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, nebo oni Vám?
JO, NĚKDY SE STANE ŽE NEROZUMIM CO ONI ŘEKLI

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

TO BÝLO GDEŠ JAN ZAPOHNELA JAK SE ŽEKNE "BOLESNA"
NA ČEŠKI, A TO SE ŽIKA STONAVA (NÍJE) NE ROZUMNEL
NE ČLOVĚK

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími?

↑ TROHU

Pokud ano – jak často nimi mluvíte?

JO

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají český)? Proč? TROHU MLUVIM NA RODIČE ČEŠKI, GDEŠ DU K NĪM, A NORMALNI SRBSKY

Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky? SRBSKY: NA MANŽELA, PŘÁTELÉ A ČESKY NA RODIČE

Liší se Vaše volba jazyka podle věkových skupiny, nebo podle situace?

PODLE SITUACE

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu? STĚDNĚ ŽALOSNO

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

RANO GDEŠ STANU, MAM RADA PÍT KAFU U PÍDŽAMI.
DOK VAŽIM OBED, POSLUŠAM MUZIKU I JAKO
KAŽDA ŽENA MAM RADA ŠMINKAT SE.
A GDEŠ DU SA MANŽELOM KUPUVAT VJECI
ZA STAVEŇI, TO TRVA CELI DEN, PA POTOM
MANŽELA BOLI HLAVA DVA DŇI.

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbského jazyka na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk: 27

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? ANO

Pokud ano – jak často? OBČAS

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

PŘI KONVERZACI S ČESKY MLUVÍCÍMI

Mluví se u Vás doma česky? ANO

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)? ANO, MIMOŠKOLNÍ VÝUKA JAZYKA

Pokud ano – jak dlouho? 8 OSŤM LET

Byl/a jste někdy v České republice? ANO

Pokud ano – jednou nebo několikrát? NĚKOLIKRÁT

Za jakým účelem byl/y Vás/ Vaši pobyt/y? TURISTICKY, VYSTOUPENÍ NA FESTIVALU, ŠKOLA

Byl Vás/ Vaši pobyt/y dlouhodobý či krátkodobý? OBA

Která místa jste v České republice navštívil/a?

BRNO, PRAHA, MARIANSKÉ LÁZNĚ, LIBEREC, ČERMNA NAD OKLICI, LEDNICE

Co se Vám v Čechách nejvíce líbilo?

ČOKOLADOVÝ TRŮBLNÍK

Do Vaši vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?

ROZUMÍMÍ JIM, ALE NE KOMUNIKUJÍ DŮLEŽITĚ

Dorozumíte se s nimi lehce? ANO

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, nebo oni Vám?

ANO

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

NEROZUMIL JSEM NĚJAKÉMU SLOVO

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími?

NE

Pokud ano – jak často nimi mluvíte?

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají český)? Proč?

SRBSKY

Na koho, kdo umí česky z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátele) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky?

PŘEVÁŽNĚ ČESKY MLUVIM S ČESKÉ MLUVÍCÍMI, HLAVNĚ STARŠÍ LIDMI
SRBSKY MLUVIM ~~SE~~ NA VŠECHNI

Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?

PODLE SITUACE

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?

VYBORNĚ MLUVICI, ŠPATNĚ PSANÍ

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

STUDOVAL JSEM V ČECHOVĚ 4 SEMESTRŮ, LÍBÍ MĚ MI TO,
RÁD HRÁJU HRŮ NA POČÍTAČI, RÁD CESTUJI A TĚŠIM SE K
NOVÝM SKUŠENOSTÍMA.

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk: 24

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? ANO

Pokud ano – jak často? JENOM OBČAS

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

KAD IDU K BABIČCE

Mluví se u Vás doma česky? ANO

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)? CHODILA SEM NA VÝUKU VE ŠKOLE

Pokud ano – jak dlouho? ŽTÍŽI LET

Byl/a jste někdy v České republice? ANO

Pokud ano – jednou nebo několikrát? NĚKOLIKRÁT

Za jakým účelem byl Váš pobyt? TURISTIČKI

Byl Váš pobyt dlouhodobý či krátkodobý? KRÁTKODOBÝ

Která místa jste v České republice navštívil/a? PRAHA, BRNO, ČERMNA NAD ORLICI

Co se Vám v Čechách nejvíc líbilo? KARLOV MOST

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími? MLUVILA SEM S NĚJIMI TROHU

Dorozumíte se s nimi lehce? ANO

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, anebo nerozumí oni Vám?

ANO

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

NE SPOMÍNÁM SE

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími?

NE

Pokud ano – jak často nimi mluvíte?

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají česky)? Proč? SRBSKY

Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky? S BABIČKOU ČESKY, A S RODIČE I PŘÁTELE SRBSKY

Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?

PODLE SITUACE

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?

DOBŘE

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

MAM RADA PROHAZEJ, MAM RADA SARNĚ, MAM RADA HODYT NA MANIKUR,
HODYT U ŠOPING.

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk: 12

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? *Ne*

Pokud ano – jak často?

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

Když mluvim na češtinu

Mluví se u Vás doma česky? *Ne*

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)? *Ve škole, mimoškolní*

Pokud ano – jak dlouho? *5 let*

Byl/a jste někdy v České republice? *Ano*

Pokud ano – jednou nebo několikrát? *Několikrát*

Za jakým účelem byl/y Váš/ Vaši pobyt/y? *etnografický festival*

Byl Váš/ Vaši pobyt/y dlouhodobý či krátkodobý? *krátkodobý*

Která místa jste v České republice navštívil/a? *Praha, Brno, Nymburk*

Co se Vám v Čechách nejvíc líbilo?

Lednice

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími? *Někdy*

Dorozumíte se s nimi lehce? *Ano*

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, nebo oni Vám?

Ano

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

Nemůže si spomenout

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími? *Ano*

Pokud ano – jak často nimi mluvíte? *Jednou měsíčně*

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají český)? Proč?

Srbsky Protože mi je lehčí

Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky?

Mluvim jenom srbsky

Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?

Podle situace

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?

Neji špatně

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

Mám rád hrát fotbal počítačové hry.

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk: 17

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? *Ne*

Pokud ano – jak často?

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

Mluví se u Vás doma česky? *Ne*

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)?

Ano, mimoškolní výuka jazyka

Pokud ano – jak dlouho? *10 let*

Byl/a jste někdy v České republice? *Ano*

Pokud ano – jednou nebo několikrát? *Několikrát*

Za jakým účelem byl/y Vás/ Vaši pobyt/y? *Festival*

Byl Vás/ Vaši pobyt/y dlouhodobý či krátkodobý? *Krátkodobý*

Která místa jste v České republice navštívil/a?

Praha, Nosislava, Břeclav, Nymburk

Co se Vám v Čechách nejvíc líbilo?

Karlův most

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?

Rozumím, ale ne mluvila jsem.

Dorozumíte se s nimi lehce? Ano

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, nebo oni Vám?

Ano

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

Ne spominám se

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími?

Ano

Pokud ano – jak často nimi mluvíte?

Každý den

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají český)? Proč?

Srbsky ~~protože~~ protože ~~ve~~ všichni mluví srbsky.

Na koho, kdo umí česky z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky?

Se všemi mluvim srbsky

Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?

Podle situace

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?

5

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

Tančím folklor, mám rada Jozefa, mám rada koukat filmy -

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk: 45

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? Ne

Pokud ano – jak často?

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

Na setkání v česki besede, na skoučkah pjeveckeho soubora
i v kostele.

Mluví se u Vás doma česky?

Občas

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)?

Ano.

Pokud ano – jak dlouho?

Tři roky.

Byl/a jste někdy v České republice?

Ano.

Pokud ano – jednou nebo několikrát?

Několikrát.

Za jakým účelem byl Váš pobyt?

Na folklorní festival, na tabor.

Byl Váš pobyt dlouhodobý či krátkodobý?

Krátkodobý.

Která místa jste v České republice navštívil/a?

Praha, Čermná nad Orlicí, Nymburk, Český Krumlov, Budějovice,
Hluboká nad Vltavou, Dvůr Králové nad Labem, Břeclav, Mikulov.

Co se Vám v Čechách nejvíce líbilo?

Svatí kopeček v městě Mikulov.

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?

Pozitivní. Pokaždí se obe strany naučí něco nového,
obživne ~~se~~ naše čeština, obživaji a ~~kultura~~ tradicija.

Dorozumíte se s nimi lehce?

Ano.

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, anebo nerozumí oni Vám?

Ano.

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci? Na tábor nám oznamovali že večir budeme jíst buřt a mi sme rozuměli že dostaneme buřti. Tak jsme večir museli čekat do řadu na pruti, abí mohli upect buřt.

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími?

Ano.

Pokud ano – jak často nimi mluvíte?

Jednou měsíčně.

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají česky)? Proč?

Srbski, proto že ~~je~~ větina lidu okolo mne ne mluvi česki.

Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky?

česki mluvím na rodiče, dite, a srbsky na šehni ostatni.

Líší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?

Podle situace

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?

Moje čeština je zajímavá.

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

Ja jsem domázelice která má rád děti, muziku, kytku a delat kolače. Vedu pěvecku skupinu ~~na~~ naše besedy a snažim se udržet česke običaji našeho ~~to~~ kraje.

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk: 48

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? NE

Pokud ano – jak často?

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

SESTKAMI V. ČESKÍ BĚSEDE, PŘI NÁŠTĚVJĚ ČESKÝM
OBĚMŮCH I ČESKÝM DELEGACIJĚ

Mluví se u Vás doma česky?

OBĚMŮ

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)?

NE

Pokud ano – jak dlouho?

Byl/a jste někdy v České republice? ANO

Pokud ano – jednou nebo několikrát? NĚKOLIKRÁT

Za jakým účelem byl Váš pobyt? FOLKLORNÍ FESTIVALI, DELEGACIJĚ V
HRADCI KRÁLOVĚ

Byl Váš pobyt dlouhodobý či krátkodobý? KRÁTKODOBĚ

Která místa jste v České republice navštívil/a? PRAHA, HRADCI KRÁLOVĚ
BRNO, Nymburk, Český Krumlov, Hluboká nad Vltavou
Uherské Hradiště, Uherský Brod, Brno, Čermná nad Orlicí

Co se Vám v Čechách nejvíce líbilo? LYTOŤIŠŤ, VYSOKÉ MĚŠŤO, MOCEŤ
POZADŮK V ČESKÉ REPUBLICE, KRÁSNÁ PŘÍRODA, ZÁMKY

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?

SEKŮŠKŮSTĚ SOUPOZITŮVMI Z DŮVODŮ ŽE ČASTŮ
NŮČIME NOVĚJŠÍ KLĚRI NĚM POMAHAJĚ V
NĚŠŮ ČINŮSTĚ A UDRŽEVĚ TRADICIJI ČĚHU NĚ
UZEMĚ SRBSKĚHO STĚTU

Dorozumíte se s nimi lehce? ANO

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, anebo nerozumí oni Vám? NESTANE SE

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími? ANO

Pokud ano – jak často nimi mluvíte? VÍCEKrát V MĚSÍCI

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají česky)? Proč?

SRBSKY, Z DUVODU ŽE PRACUJEME SPOLU

Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky?

NA RODIČE A SVOJE ČESKÉ PŘÍBUZNÉ MLUVIM ČESKY
A OSTATNÍ PŘEVÁŽNĚ SRBSKY

Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?

PODLE SITUACE, HLAVNĚ

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?

NIC MOC

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

SEM ZAM ĆE SEM ĆESKĀHO POUODU A SĀNAM
SE PROPAGOVAT ĆESKOU KULTURU V SRBSKĀM
STĀTU A TAKĀ O ZLOPĀSNĀ KVALITĀ ŽIVĀ
V SVOJĀ OBCĀ KRUŠĀCI, MĀCO S MĀ HĀDI

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarína Irović

Věk:

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? ANO

Pokud ano – jak často? Když jsme sami Češi mluvíme česky a když mezi Srbama tak mluvíme srbsky.

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

Při práci a při českých skupinách

Mluví se u Vás doma česky? ANO

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)?

ANO

Pokud ano – jak dlouho? Chodil jsem čtířiroky do české školy

Byl/a jste někdy v České republice? NE

Pokud ano – jednou nebo několikrát?

Za jakým účelem byl Váš pobyt?

Byl Váš pobyt dlouhodobý či krátkodobý?

Která místa jste v České republice navštívil/a?

Co se Vám v Čechách nejvíc líbilo?

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?

Vpravíme si ale dost českých řečí nerozumíme

Dorozumíte se s nimi lehce? ANO

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, anebo nerozumí oni Vám? ANO

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci? POPROBIME NĚKOHOD KDO LEPŠI
ROZUMI ABI NAM TO VÍDVĚTLIL

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími? ANO

Pokud ano – jak často nimi mluvíte? JEDNOU ZA MĚSIC

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají česky)? Proč? ANO. ABYHOM NEZAPOMĚLI ČESKÍ JAZYK

Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky? NA PŘÁTELE A KAŽDEHO KDO UMI ČESKI
MLUVIME ČESKI A ZE SRBAKAMA SRBSKI

Líší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace? PODLE SITUACE

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu? SOTVA PRUMJERNI

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

ŽIJU V SRBOKU, MAM 68 ROKU A JSEM V DUHODU.
PRACOVAL JSEM V ZEMĚDĚLSTVÍ A ŽIJU ZE SVOJÍ
RODÍNOU V JEDNO DOMJE NA VESNÍCI.

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk: 69

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? ANO

Pokud ano – jak často? KAŽDEHO DNE

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

Mluví se u Vás doma česky? ANO

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)? VE ŠKOLE

Pokud ano – jak dlouho? ŠTÍŽI ROKI

Byl/a jste někdy v České republice? ANO

Pokud ano – jednou nebo několikrát? VÍCKRÁT

Za jakým účelem byl Váš pobyt? NA FESTIVAL

Byl Váš pobyt dlouhodobý či krátkodobý? KRÁTKODOBÍ

Která místa jste v České republice navštívil/a? PRAHA, HLUBOKA, Č. KRUMLOV, BUĐEŠOVIC
TIN, KARLOVE VARI

Co se Vám v Čechách nejvíc líbilo? VŠENO

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími? DOBRA

Dorozumíte se s nimi lehce? ANO

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, anebo nerozumí oni Vám? *STANE*

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími? *ANO*

Pokud ano – jak často nimi mluvíte? *JEDNOU TĚDNĚ*

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají česky)? Proč? *ČESKY*

Na koho, kdo umí český z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky? *NA VŠECH KTEŘÍ MLUVÍ ČESKY*

Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace? *PODLE SITUACE*

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu? *NE MOC DOBŘE*

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).
*MAM RÁT MUBIKY TANČE SPOLKI SPIVAT ČESKI A
RÁT SETKANI Z ČEHAMA NEVADI GDE RÁT MAM ČESKE
ZVÍKÍ, KULTURU, TRADICI, VÍRU.*

DOTAZNÍK

k bakalářské práci na téma
Vliv srbštiny na jazyk české menšiny v Srbsku
Autor práce: Katarina Irović

Věk:

Pohlaví: žena muž

Mluvíte česky aktivně? ANO

Pokud ano – jak často? KDIŠ JSME SAMI ČEŠI MLYVIME A KDIŠ JSME
MEZI SRBĀKAMA TAK MLYVIME SRBŠKI.

Jestli mluvíte česky jenom občas – při jakých příležitostech používáte tento jazyk?

PŠI PRACI – PŠI ČESKICH SKYPINACĀ.

Mluví se u Vás doma česky? ANO.

Chodil/a jste někdy na výuku českého jazyka (ve škole, jazykové kurzy, mimoškolní výuka jazyka...)? Chodila SEM.

Pokud ano – jak dlouho? Chodila SEM PVL ROKY.

Byl/a jste někdy v České republice? ANO.

Pokud ano – jednou nebo několikrát? BILA SEM JEDNOYĀ.

Za jakým účelem byl Váš pobyt? VILET dycho-dnĀky do ČESKE REPUBLIKI.

Byl Váš pobyt dlouhodobý či krátkodobý? BILI SME TOM 10 dnĀk.

Která místa jste v České republice navštívil/a? HLYBOKA NAD ŪTAVOY,
TŠĚBOMĀ, ŠISEK, PRAZE.

Co se Vám v Čechách nejvíc líbilo? LIBILI SE MI STARE ZAMKI
A KARLOVO MOST.

Do Vaší vesnice často přijíždějí Češi z různých důvodů, jaká je Vaše zkušenost s rodilými mluvčími?

VIPRAVIME SI A ŪČIME SE PRAVJE

MLYVIT ČESKI

Dorozumíte se s nimi lehce? ANO

Stane se někdy, že nerozumíte něčemu, co řekli, anebo nerozumi oni Vám?
STANE SE ŽE SE MEĎI NĚCĚMY NE ROZUMÍME.

Pokud ano – dokážete si vybavit nějakou takovou situaci?

PROTO ŽE VÍC MLYVÍME SRBSKI NEŽ ČESKI

Jste ve styku s některými rodilými mluvčími? ANO

Pokud ano – jak často nimi mluvíte? JEDNOU ZA MĚSÍC

Preferujete v běžném životě mluvit česky nebo srbsky (např. na rodiče, prarodiče, mezi přáteli, kteří znají česky)? Proč? ANO – ABICHOM NE ZAPOMĚLI ČESKI JAZYK.

Na koho, kdo umí česky z vašeho okolí (např. rodiče, prarodiče, přátelé) mluvíte převážně česky a na koho převážně srbsky? ČESKI MLYVÍME MEZI PŘÁTELE

KAŽDI KTERI MLYVI ČESKI.

Liší se Vaše volba jazyka podle věkové skupiny, nebo podle situace?

SRPSKI ZE SRBAMA.

Jak byste ohodnotil/a svoji češtinu?

SOTVA PRYMBERNOU.

Napište česky něco o sobě (na znalosti českého pravopisu nezáleží).

ŽIJU V SRPSKY MAM 64 ROKY.

PRACOVLA YSEM ZE SUOJIM MANŽELEM
ZEMJEDĚLSTVI ŽIJU ZE SUOJI PODJIVOU V
JEDNOM DOMJE N VESNICI.

Příloha č. 3: Ukázky nahrávek

Nahrávka č. 1

- Mluvčí 1: Jak jste to měli se školou?
- Mluvčí 2: Jak sme měli školu? Pa, každý den byla škola dokajd' sme měli učitele, potom vic sme neměli učitele i dálejš sme šli do srbsky. Tři [tši] roky sme chodili první, druhou, tšeti tšidu [tšet'i tši:du] byla česki, byla učitelka Lída, ona pak šla do penzije i vic sme neměli druhyho učitele i potom vic sme přestali [pšestali] chodit.
- Mluvčí 1: A to byly všechny předměty v češtině vyučovány?
- Mluvčí 2: Pa, čistě česky se učili ty tři [tši] roky a vod čtvrtý třídy [štvrti tši:di], potom sem už [uš] chodil do srbsky.

Nahrávka č. 2

- Mluvčí 1: Ahoj!
- Mluvčí 2: Ahoj!
- Mluvčí 1: Jak se máte?
- Mluvčí 2: Dobře [dobže].
- Mluvčí 1: Tak... Co máte rádi?
- Mluvčí 2: Mam rada, co mam rada? Hmm, nevim, všechno.
- Mluvčí 1: A co je to všechno?
- Mluvčí 2: Pomfrit. Pomfrit.
- Mluvčí 1: Uuu... A které je vaše nejlepší... Které jídlo máte nejraději? Co ráda vaříte?
- Mluvčí 2: Hmm, sos, sarma, rohliky, al' velky.
- Mluvčí 1: Velký? A jak děláte sarmu třeba?
- Mluvčí 2: Hmm, pa jak? Pa, všechno smicham začini [začini], ja sama.
- Mluvčí 1: Proces?
- Mluvčí 2: Proces? Prvni, prvně cibul upržim, potom maso a potom sůl, červena paprika rejži i biber.
- Mluvčí 1: Biber?
- Mluvčí 2: Biber, biber. Šta...
- Mluvčí 1: A to všechno smícháte...
- Mluvčí 2: Da.
- Mluvčí 1: ... do kastrolku nebo to...?

Mluvčí 2: Do kastrolku trochu jenom i prvně jenom cibul a potom se doda maso.

Mluvčí 1: A do čeho to balíte, sarmu?

Mluvčí 2: Balime do zeli. Do zeli i potom se nalije s vodom i...

Mluvčí 1: Do kyselého zelí...

Mluvčí 2: Do kys...

Mluvčí 1: ... nebo do čerstvého?

Mluvčí 2: Do kyselího.

Mluvčí 1: Takže ho necháte...

Mluvčí 2: A může i do čerstvého, ale se doda paradajz.

Mluvčí 1: Jako nasekaný?

Mluvčí 2: Ne, ne, vařeny [važeni], esli se dá čerstve zelí.

Mluvčí 1: Jako omáčka?

Mluvčí 2: Pa ne, trochu se jenom přelege.

Mluvčí 1: Hm. Zajímavé...

Mluvčí 2: Da. Asi nemáte kyseli zelí.

Mluvčí 1: Nasekané, nasekané. Takže tohle jsou listy?

Mluvčí 2: Listy.

Mluvčí 1: Kyselé zeli...

Mluvčí 2: Jo.

Mluvčí 1: Celé listy?

Mluvčí 2: Da, jo, jo.

Mluvčí 1: Tak, co vaše rodina? Máte sestry, bratry?

Mluvčí 2: Dva, dve sestry.

Mluvčí 1: Starší, mladší?

Mluvčí 2: Starši.

Mluvčí 1: Poslouchají Vás?

Mluvčí 2: Ne.

Mluvčí 1: Proč ne?

Mluvčí 2: Pa jak kdy.

Mluvčí 1: A jsou také vdané? Mají děti?

Mluvčí 2: Mají holku i kluka, i jedna i druha.

Mluvčí 1: A Váš manžel Vás poslouchá?

- Mluvčí 2: Pa posloucha.
- Mluvčí 1: A s ním mluvíte srbsky jenom?
- Mluvčí 2: Jenom srbsky.
- Mluvčí 1: A proč?
- Mluvčí 2: Pa von neumi česky.
- Mluvčí 1: Nesnažila jste se ho naučit?
- Mluvčí 2: Pa neumim ani ja jak třeba [tšeba].
- Mluvčí 1: Jak dlouho žívíte spolu?
- Mluvčí 2: Tři [tši] roky.
- Mluvčí 1: Tak dlouho?
- Mluvčí 2: Tři [tši], skoro čtyři [štiri]. Da.
- Mluvčí 1: Čtete ráda knížky nebo časopisy nebo?
- Mluvčí 2: Časopisy i knížky [kniški].
- Mluvčí 1: A co máte nejraději?
- Mluvčí 2: Hmm, pa knihy, knížky [kniški], nevim.
- Mluvčí 1: A proč nemluvíte aktivně česky?
- Mluvčí 2: Pa, ztratilo se [stratilo se] to vic, nevim. Nevim.

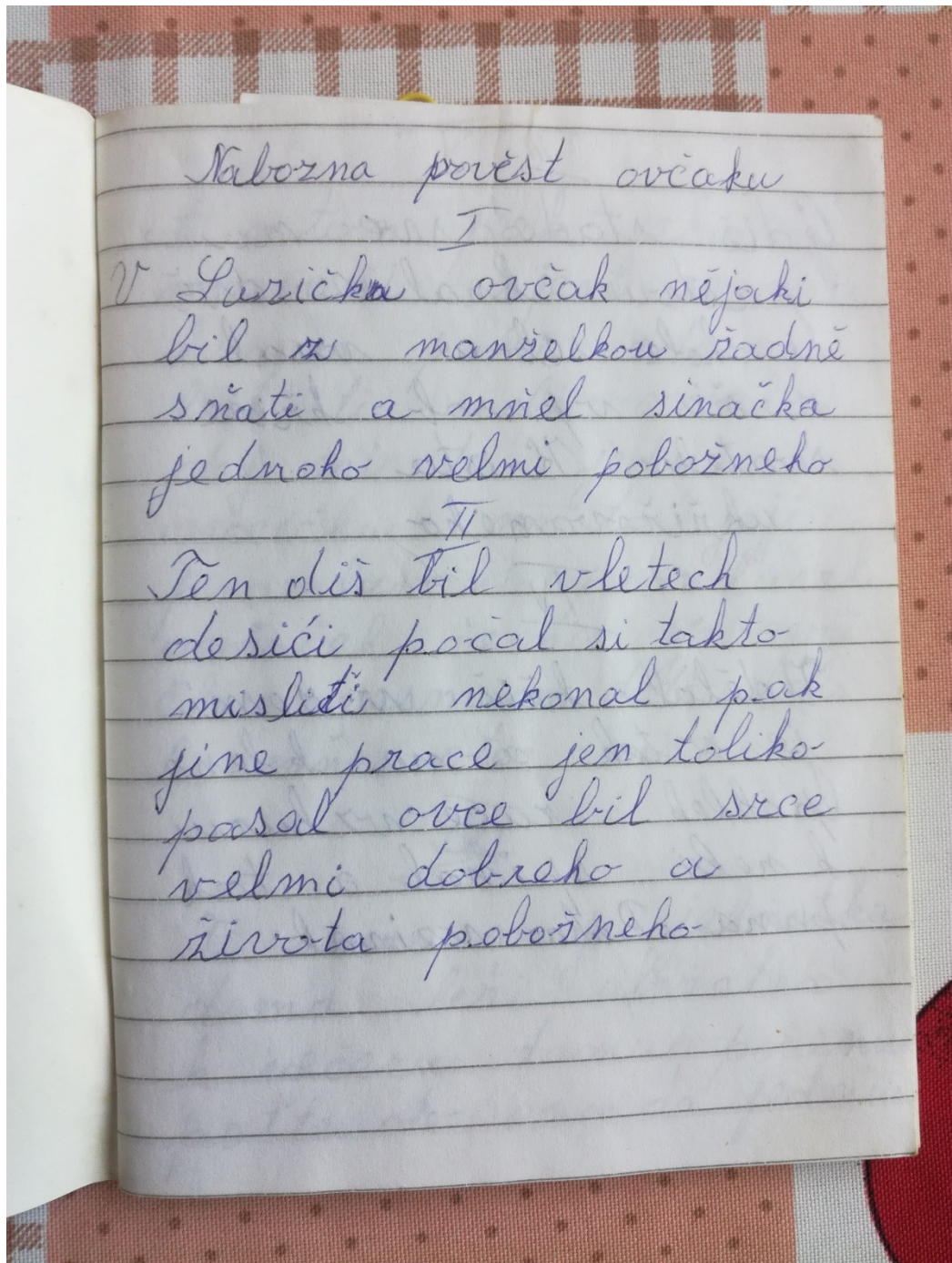
Nahrávka č. 3

- Mluvčí 1: Proč se vesnice jmenuje Kruščica?
- Mluvčí 2: Kruščica se menuje, že někdy tu, gde je vobec, byla velka hruška i tu se naštěhovali vokolo te hrušky i zato... jo... tej tam, de je ten muzej česki, tam každý rok sazeji po jednu hrušku. Tam bude v tom placi nevim kolik hruškach. Prvně se nastěhovali tam jak je izvor, jak jste chodili do Potoku někdy - Selíště jak říkáme. Zato se to jmenuje Selíště. Tam hodně vítr foukal i potom vodešli sem dolů do Doliků, gde utekli vod vítru. Zato votalo... se jmenuje Seliště a se přestěhovali tu do... vokolo ty hrušky. Tu začala Krušic. Mušel tu bejt náky tursky krchov, hřbitov [žbitov]. I tej, když jsme kopali za fundament gde je tej kram, jsme našli lidskou hlavu. I električari, když kopali za ty bandery, také našli lidske kosti. A tej, je to dvě leta, jak Zdenko, na vobci tady na... zeď prakla, chtěla padat. Tak ji celou zbourali i kopali novej fundament, taky našli jednu lidskou hlavu.
- Mluvčí 1: Jako na ...
- Mluvčí 2: Znamená, že tu někdy bylo turski...
- Mluvčí 1: Jak je vesnice? Jako celá vesnice nebo?

- Mluvčí 2: Pa nevim dal cela byla, ale tam zrovna byl náky hřbitov [*žbitov*]. To je... to se vickrat tam našlo, vokazalo se, že... vodkud by tam byly lidky kosti.
- Mluvčí 1: Takže jakoby vprostředku vesnice.
- Mluvčí 2: Jo. A tu gde je náš dum i kostel, ten cely plac velkej, byl s kamenama, ty jsme kameny... bourali ty zdě a dali do fundamentu, dyš jsme dělali ten českej dum v šedesát sedmim roku, tej z jara to... Tak, to byla náka, tenkrát se jmenuvala kapetanija. Oficirskej nákej dum, kasárna, co tam mělo bejt. Jako se bránili vod Turecka, vod koho se tenkrát bránili, zato se jmenuje ta Kruščička búna. To se ještě pořad [*požad*] uči kroz istoriju. A to potom Temešvar byl nam jako teď co je Zrenjanin...
- Mluvčí 3: Pa, slavime ten den dyk... třicátýho [*tšica:tixo*] máje.
- Mluvčí 2: Dobře [*dobže*], čekej da já mluvím. Nevim dal ti dal stryček Joži knížku [*knišku*], co psali vo Krušic. Ti nedal? Maš ty tam jednu, dej ji. To tuten general, jak mu my říkáme, Joži, vod i ten...
- Mluvčí 3: Jakou má vo Krušic?
- Mluvčí 2: ... Linda, profesor Linda z Beogradu... jsi ho znala, neznaš ho?
- Mluvčí 1: Hm...
- Mluvčí 2: E, voni to sepsali, byly až v Temešvaru. Tam byl náš jako župskej ured, ne? Tej je Zrenjanin, tenkrát byl Temešvar, to byla všechno Jugoslávia. Tam byl prej náky ty... hledal v istoriji tam, voni tam vo tym dost vopsali, jak, kdo, kera rodina kdy přišla i tak. Esli tě zajímá ta knížka [*kni:ška*], von, Joži náky prodával tady, dyš tu bylo vodeviraní, dyš jsme zasvěťovali, voslavovali kostel sto let. Byl tu i biskup z Čechach, Vaclav Mali se menuje. Mame i poltrata s nim. Baba tenkrat byla v nemocnici, zrovna přišla [*pšišla*] z nemocnice a ja jsem tam byl s nima i tenkrat Jóži prodával, číka tady vodštampan ty knihach, nevim dvě, třista knihach. Náky prodával, náky poklanjal [*poklaňal*] někomu i tak. Já myslim, že... Jdi přines tu knížku [*kni:šku*].
- Mluvčí 3: A ja nevím, gde ji mám.
- Mluvčí 2: Tam v gredenci. Myslím, že jsme dvě my dostali vod Jóžika. Jóžik muši mít ještě náky, estli češ voptej se ho jestli má nákou knížku [*kni:šku*].
- Mluvčí 1: Zeptám se ho ještě.
- Mluvčí 2: Je to i na česky i na srbsky psany. Tak naši, ta istorija byla. Češi dyš přicházeli, přicházeli s náky splavem. To bylo, jak tej říkaji splavovi to... zbit náky prkna, dřeva i Dunájem přišli [*pšišli*] až [*aš*] do Palanky. A tady je, tenkrát náky, který tu byly Srbové, zadržovali, aby tu votali. Náky poslechly, votali a se jim to libilo, že je tady rovina a náky říkali [*žikali*]: co tu budem dělat na rovině? Voni přišli z horach náky, tak koukali na Karpate i vodešli do Gerníku, tam na Svatou Helenu to...
- Mluvčí 1: No, Karpati jsou odsud' krásně vidět.

- Mluvčí 2: ... tam se nastěhovali. E potom, zase rodiny jedni s druhyma se domlouvali i nějakym se to nelíbilo, že jsou to hory, zase přišli [*pšišli*], říkali [*žikali*]. Muj pradeda se na cestě narodil. Von... jeli jeho rodiče na kolmlaze, na trakaři [*trakaži*], tolik měli věcich, pěšky přišli [*pšišli*] tady z Gerniku, z tuvotaj. I tak se tu naštěhovali, tak dostali tu ty zahrádky vokolo krchova. To menujou estě tej Česke frtálje. To jsou maly zahrádky...
- Mluvčí 1: Frtálje?
- Mluvčí 2: Frtálje.
- Mluvčí 1: Frtálje.
- Mluvčí 2: To je čtvrtka [*štvrtka*] jedna vod jednoho johu póle, jedna čtvrtka [*štvrtka*].
- Mluvčí 1: Frtalj.
- Mluvčí 2: To dostali, aby měli za zahradu tak. A lance, tady jak se výjde z vesnice ten Izlaz tam, to byla les Černá Dubrava, tak je i teď menujou. To lidi dostali da vysekají dřeva, da se tam udělaji póle. Tak vyprávěji naši stáry, že... Chudy byly, byly moc chudy, tak prihvatili [*pixvatili*] všechno. Ten muj pradeda, vo kterým
trubu. vyprávim, von byl zednik i velky muzikant. Foukal tu, jako Karel, džez
Byl poznaty po tym i jeho jedna dcera se vdala potom za něký... byly tu ve první světovy válce, něký češky muzikanti, říkali jim basisty, jako trubili, ne? I tak nastala i srbska ta, tej se jmenujou Guča ta... se nejvic sbiraji, gde jsou trubáci. To nastalo vod Čechůch. A von byl zedník, měl hodně dětich, říkali, že von vystavěl školu i vobec a na kostel už byly majeri něký, něký druhy mistři, ale von ty dvě školy postavil i několik stavenih ve Krušic. No, tenkrát byly staveni maly, dvě sedničky. I tuto stary staveni co teď máme stary, to jsou stary zdi, al jsou vomalcovany. To vyprávěla moje máma, že von tady dělal na tym stavenim. Asi padesát takovych malych staveni vystavil ve Krušic. Byl poznat [*poznati*]. I tak, vod chudoby se začalo. Já pamatuju velkou chudobu po druhy světovy válce. To nemůžu ti vypočítat, jak to vypadalo, jak jsme my byly chudy. Da se seberou poltrata da vidiš, jak jsme my chodili do školy roztrhanych kalhot, bosa ve vopancich... Nic jsme neměli. Měli jsem jeden, takovou tabulku to menuvali. Na jedny straně byly kocki na jedny linky. Něký krichl, s tím jsme psali i kousek houby. Když pochybiš, to vygumuješ, to byly... Jaky sešit? Sešit byl až ve čtvrti [*štvrti*], páty třídě [*tši:dě*] po jeden, dva sešity. Chudoba byla. Sme měli torbi školski vod kartónu udělany na záda. A tej sme doživali kompijuteri, všeco co to tej...
- Mluvčí 1: Televize, mobilní telefony...

Příloha č.4 - Zápisky náboženských písní

III
Gdiš stado sve na
pastou hnal a dvě
si hole sebou vzal
a mi vpusab kriše
svateho Krista
ukřižovaneho

IV
Udělal kriš v semi
je v tek a na kolena
poklek ruce vzburu
k nebi spinal a tak
pana Boha vzival

V
A v tom pak jeho
vzivani zjere se mu
krasna pani zdrav
but ti mali ovčaku
dej mi tu jednu
ovčičku na to její
promluveni promluvil
ovčacek nemi ja ovči
čku nesmim dati bila
bi mne otec mrti

VI
Ti stari maji jehnotka
doma leři uložatka
k večeru domu poženu
požte otec vam da jednu

Bješ domu a potes
otce ja ratim napasu
ove touj jarik je
upoutanej jiz je
nimi rozvarani

VII
Kdiz přibehl domu
hliti otec se ulekl
velice kterak o přišel
v tom čase gdož pak
ratim ove pase
promluvil oči tu
chrili pokoj vam
tatinku mili pase je
tak tam krasna panenka
Krista Jerise milanka

VIII
Ja tre sinu usdraveni
co mam dati te pani
žadala jedna ovčičku
necht sobe pobere všecki
řekla tomu take matka
vireni v domu i jehnotka
a dej to všecko te
pani vzen o sinu
bez mškani

IX
A riknat jehnotka v domu
hnet pospisil k mistku
tomu gde ta pani ove
parla bila to Marija
krasna povos pachole
gdo sem ja -

ti ste panenka Marija
ktera Krista porodila
mne nemeho porodila

I

Obrat sve oree nas
domu a vicej svěde-
ctvi tomu co si viděl
co se stalo bi se lidsko
sve kalo.

T dala mu zlatěj
věnec do rukou svati
ruženec uč sebe
i každí materi říkat
takto paterš

XI

Idravaras Kralovno
ruženec - zdravaras
maticko Ježiše od
Anděla Porodiavena
pros ra nas ^{to jako} sina
a gelo mně tak bude
ctitě - a každí den se
modlliti - bude přebivat
s mím sinem az na
věki vekas amen

I
Ma duše schovejse
nepřitel blizi se
ja sem se sekovala
do ran Krista pana
ja již nebojim se.

II

Ti Kristove rani to
sou moje brani
bi vedne i v noci
neměl ke mně moci
ten dabel pekelní

IV

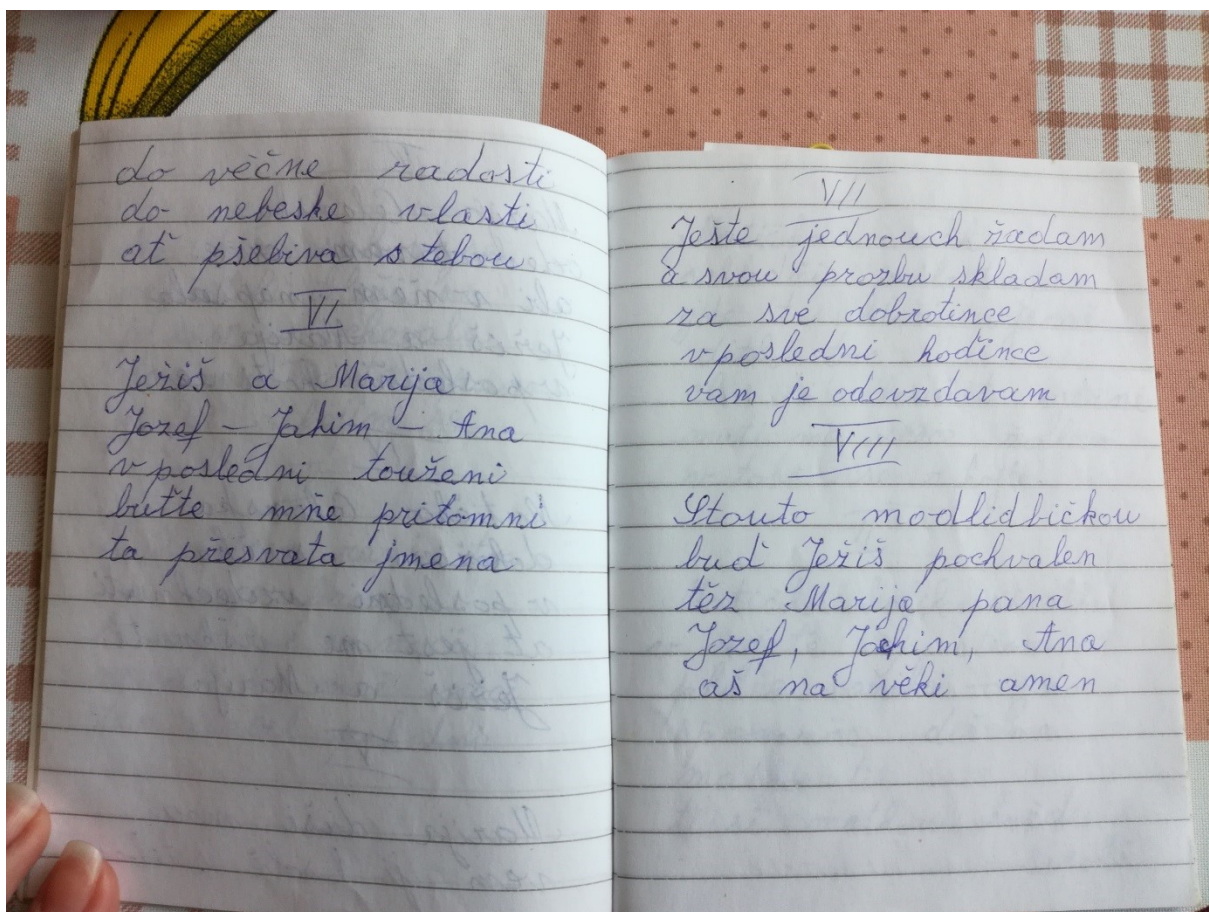
Marija Celska
odevrdavam crce
abi v něm napsala
Ježiš a Marija
v posledni hodince

IV

Maticko Celska
dokoživa svička
v posledni vzdechnutí
at jest me višknuti
Ježiš a Marija

V

Marija duši mou
vem ji k sobě s tebou

Příloha č. 5: Fotografie české menšiny

Fotografie č. 1: Folklorní soubor České besedy Kruščica⁷⁷

⁷⁷ Narodna igra i pesma u gradskom parku. [online]. Radio Bela Crkva: © 2019. Dostupné z: <http://radiobelacrkva.rs/tag/lepota-razlicitosti/>

Fotografie č. 2: Festival Lepota raznolikosti - Krása ruznorodosti, otevírací průvod⁷⁸

Fotografie č. 3: Oslava svatého Mikuláše⁷⁹

⁷⁸ Festival Krása ruznorodosti. [online]. MZVČR: © 2019. Dostupné z: https://www.mzv.cz/belgrade/cz/informace/krajane/festival_krasa_ruznorodosti.html

⁷⁹ „Mikulaš“ proslavljen u Kruščici. [online]. I. P. BC Info: © 2019. Dostupné z: <http://infobc.rs/mikulas-proslavljen-u-krusici-video/>

Fotografie č. 4: Masopust⁸⁰

Fotografie č. 5: Tři králové⁸¹

⁸⁰ U Českoj besedi Bela Crkva i Kruščica održane Fašanske - Masopust. [online]. I. P. BC Info: © 2019. Dostupné z: <http://infobc.rs/u-ceskoj-besedi-bela-crkva-i-kruscica-odrzane-fasanke-masopust/>

⁸¹ Tradicija obeležavanja Světa tri kralja u selu Kruščica. [online]. Minority news: © 2019. Dostupné z: <https://www.minoritynews.rs/tradicija-obelezavanja-sveta-tri-kralja-u-selu-kruscica/>